

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra žurnalistiky

**Model instituce otcovství prezentovaný v rámci diskursu textů
časopisu Maminka v roce 2010**

(magisterská diplomová práce)

Tereza MELICHAROVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Martin Fafejta, Ph.D.

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použité literatury.

Zároveň čestně prohlašuji, že tato práce čítá 175 874 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 15. května 2012

Můj velký dík patří všem, kdo mi při psaní diplomové práce pomáhali a podporovali mě

Abstrakt

V současnosti existuje mnoho podob instituce otcovství, hovoří se i o jeho deinstitucionalizaci. Nejčtenější český časopis týkající se rodičovství *Maminka* jakožto důležitý aktér podílející se na sociální distribuci vědění ohledně otcovské instituce prezentuje v rámci svého diskursu požadavky na tuto instituci. Tyto požadavky do značné míry vycházejí z patriarchálního modelu otcovství, kdy otec zůstává živitelem rodiny a roli primárního rodiče hraje matka. Role otce i matky je svázána klasickými genderovými stereotypy. Zároveň však diskurs zčásti reflektuje trend aktivního či nového otcovství a klade na muže požadavek, aby se zapojili do soukromé rodinné sféry.

Klíčová slova: otcovství, mateřství, patriarchální model otcovství, aktivní otcovství, masová média, analýza diskursu, analýza textu, genderové stereotypy, časopis *Maminka*

Abstract

The institution of fatherhood can take a lot of forms nowadays, even its deinstitutionalization is part of the discourse. *Maminka*, the best-selling Czech magazine on parenting and thus an important actor taking part in the social distribution of knowledge on fatherhood, presents requirements for this institution. These requirements largely draw on the patriarchal model of fatherhood, where father remains the breadwinner and mother plays the role of the primary parent. The roles of mother and father are tied by classical gender stereotypes. Yet the discourse partly reflects the trend of active or new fatherhood and asks the man to engage in the private sphere of the family at the same time.

Keywords: fatherhood, motherhood, patriarchal model of fatherhood, active fatherhood, mass media, discourse analysis, text analysis, gender stereotypes, *Maminka* magazine

Obsah

1. Úvod	8
1.1. Teoretický rámec	11
1.2. Instituce otcovství	12
1.2.1. Dichotomie otce tradičního a nového	13
1.2.3. Současné chápání instituce otcovství	16
1.2.4. Současné výzkumy otcovství	18
1.3. Média a sociální distribuce vědění	21
1.4. Zdroj dat – časopis Maminka	22
1.5. Metodologie	24
2. Analýza textu článků	28
2.1. Leden	28
2.2. Únor	30
2.3. Březen	31
2.4. Duben	35
2.5. Květen	37
2.6. Červen	40
2.7. Červenec	44
2.8. Srpen	50
2.9. Září	53
2.10. Říjen	55
2.11. Listopad	58
2.12. Prosinec	59
3. Kategorie	64
3.1. Kategorie	69

3.1.1. Otec se v porovnání s matkou zapojuje do péče a výchovy dětí obecně méně intenzivně.....	70
3.1.2. Otec se vymezuje proti tradičnímu pojetí instituce otcovství, ovšem v praxi se z něj zcela nevymanil.....	76
3.1.3. Otec by měl trávit svůj volný čas aktivně a s dětmi	81
3.1.4. Muž by měl v případě, kdy má jeho partnerka děti z předchozího vztahu být k dětem co nejvstřícnější, avšak neměl by se snažit o roli náhradního otce.....	82
4. Závěr	83
5. Použitá literatura a prameny	87

1. Úvod

S časopisem Maminka ze skupiny časopisů vydavatelství Mladá Fronta jsem se poprvé setkala až v průběhu svého vlastního těhotenství. Nejprodávanější časopis svého druhu¹ na necelých 180 stranách každý měsíc radí matkám od doby těhotenství až po předškolní věk dítěte, jak si poradit s komplexní problematikou rodičovství. Od „vyfrkování nudliček do kapesníčku“ přes psychologickou poradnu až po články o vážných zdravotních problémech. Ačkoli je časopis primárně adresován matkám, jak ostatně napovídá jeho název, několik málo stránek je vždy vyhrazeno rubrice s opět prozaickým názvem Tatínek. Tato evidentní disproporce postuluje řadu otázek tím spíše, že ani vydavatelství Mladá fronta ani žádné jiné v České republice, pokud je mi známo, nevydává otcovský ekvivalent Maminky. Proč je otcovství věnován tak malý prostor? Je to způsobeno pouze primární orientací časopisu na matky, nebo lze v této skutečnosti hledat odraz sociální reality? Jakou roli časopis Maminka otci přisuzuje? Je mezi malým prostorem věnovaným rubrice Tatínek a rolí otci přisuzovanou kauzální souvislost? Odpovědi na tyto otázky se snažím nalézt v předkládané diplomové práci.

Zároveň jsem chtěla při výzkumu využít svých vlastních rodičovských zkušeností, které by mi mohly pomoci hlouběji porozumět problematice dnešního rodičovství. Téma jsem pak specifikovala na analýzu diskursu, který je rozvíjen na stránkách časopisu Maminka a který utváří specifický model instituce otcovství, zejména proto, že jsem v dostupné odborné literatuře nenašla podobnou analýzu, která by prezentovala diskurs současného českého otce vytvářený konkrétním a také relativně rozšířeným médiem. V českém prostředí se tématu otcovství dlouhodobě věnují například Iva Šmídová, Hana Maříková, Martin Fafejta nebo Lukáš Sedláček. Co se týče analýz mediálních obsahů, v rámci sociologických studií vyšlo několik textů zaměřených na zkoumání mediálního obsahu z generového hlediska, za všechny například *Reprezentace různých forem rodinného a pracovního života v ženských a mužských časopisech* Paulíny Tabery.

Důležitým faktorem při volbě tématu bylo i to, aby můj výzkum nebyl samoučelným rozborem mediálního obsahu, ale aby reflektoval širší společenskou

¹ <http://rocenkaunievydavatelu.cz/2011/index.php?akce=ctenost&tg=13> 15-05-2012, dostupný z <http://rocenkaunievydavatelu.cz/2011/index.php>

situaci a pokud možno přinesl nové relevantní výsledky na poli sociálních a kulturních studií, které by bylo možné dále využít. Současná podoba instituce otcovství je aktuálním tématem, neboť, jak bude rozvedeno dále, v dnešní době existuje mnoho modelů otcovství a hovoří se o tématech jako krize mužské identity nebo deinstitucionalizace otcovství. Časopis Maminka je vůbec nejčtenějším českým periodikem zaměřeným na rodičovství a jeho cílovou skupinou jsou čtenáři ze střední společenské třídy.² Jakožto médium se toto periodikum podílí na sociální distribuci vědění a vzorce chování spojené s rodičovstvím, které na svých stránkách představuje, tak jednak do určité míry reflektují současnou sociální praxi střední třídy a jednak ji (také do určité míry) ovlivňují. Zároveň mívají podobná mainstreamová média tendenci zachovávat stávající sociální praktiky a nenabízet svým konzumentům nové modely chování. Jedním z dílčích cílů mé práce bude ověřit si, zda toto platí i pro analyzovaný časopis, nakolik prezentuje stávající podobu otcovství a zda navrhuje konkrétní změny přístupu k otcovství.

V úvodu své práce primárně načrtnu nejobecnější teoretický rámec analýzy, který vychází z konstruktivismu. Konstruktivismus jako teoretické východisko při analýze diskursu spojeného s institucí otcovství jsem zvolila s ohledem na to, že chápe instituce jakožto výsledek sociálních, kulturních a historických vlivů. Jedním z klíčových cílů, které si v práci kladu, tak bude zjistit, zda model otcovství v měsíčníku Maminka čerpá spíše z modelu tradičního otcovství nebo vstřebává některé prvky otcovství takzvané nového či aktivního. Za tímto účelem uvádím v prvním oddílu práce několik stručných podkapitol věnujících se historickým proměnám instituce otcovství a nejasné a roztržité podobě této instituce v současnosti. Dalším důvodem pro zvolení konstruktivistického teoretického rámce je i fakt, že konstruktivismus se orientuje na realitu každodenního života, jejíž jevy vnímáme jako uspořádané do určitých vzorců a nezávislé na našem vlastním myšlení, často je označujeme za „normální“ či „přirozené“. Dalším mým cílem je podívat se na to, co je v rámci diskursu produkovaného časopisem Maminka chápáno jako „normální“, „přirozené“ pro otcovství.

² Relativně nízkou cenu časopisu (39kč) umožňuje značné množství reklamy, typ a cena inzerovaného zboží se zpravidla zaměřuje na střední třídu.

S každodenností souvisí i další stěžejní téma konstruktivismu, a tím je jazyk užívaný v každodenním životě, jazyk, který objektivizuje subjektivní významy a je v konkrétním společenství prostředkem sociální distribuce vědění. Jazyk tak úzce souvisí s pojmem diskurs, který lze definovat jako formu užití jazyka. Blížeji lze uvést tři klíčové rozměry diskursu: užívání jazyka, komunikace určitého přesvědčení a interakce v sociálních situacích. Tím se dostávám k metodologii analýzy – bude se jednat o kvalitativní analýzu, pro kterou je charakteristická otevřená interpretace obsahu, na jejímž základu se z analyzovaného materiálu začnou vynořovat určité struktury na základě opakování. Kvalitativní analýza se zaměřuje na konkrétní případ, zkoumá jej do hloubky, a jejím prostřednictvím se provádí podrobný popis. Narozdíl od analýzy kvantitativní, analýza kvalitativní nepokládá konkrétní přesné otázky, ale otázky široce formulované, které je možné v průběhu analýzy modifikovat na základě průběžných výsledků.

Cílem mé diplomové práce je v nejširším smyslu odpovědět na otázku, jaký model otcovství ve svém diskursu předkládá časopis Maminka. Mým záměrem je provést popis, přičemž se budu snažit o přístup deskriptivně-analytický a pokud možno hodnotově neutrální, i přesto že budu jako badatel ovlivněna vlastní zkušeností s tématem. Výsledkem by měl být výčet kategorií vztahujících se přímo k otcovské instituci s ohledem na to, jaké konkrétní praktiky rodičovské praxe jsou otcům připsány, jaké naopak zapovězeny nebo se o v souvislosti s otci vůbec neobjevují. Tyto kategorie pak budu interpretovat na základě teoretické části práce. Kromě hlavní otázky se zaměřím i na otázky specifičtější: Prezentuje časopis Maminka jednotný model instituce? Má model blíže k tradičnímu chápání otcovství nebo k novému či aktivnímu otcovství? Snaží se časopis čtenářům nabízet alternativy ke statu quo? Na základě jaké argumentace přisuzuje otcům konkrétní sociální praktiky? Vzhledem k zvolené metodologii očekávám, že se tyto otázky mohu v průběhu analýzy dat vlivem zjištěných informací reformulovat, shledat jako irelevantní nebo se naopak vynoří otázky nové.

Strukturu diplomové práce budou tvořit čtyři základní oddíly: úvod, analytická část, syntetická a interpretativní část a nakonec závěr. V úvodu nastíním teoretický rámeček práce, dále se zaměřím na téma otcovství ze socio-historického pohledu, na roli médií v každodenním životě a představím zvolenou metodologii. Analytická část práce pak bude sestávat z jednotlivých analýz vybraných článků z dvanácti čísel časopisu. Na

základě této části pak v následujícím oddílu provedu syntézu zjištění do podoby kategorií a budu tyto kategorie interpretovat. V závěru zhodnotím celý výzkum s ohledem na cíle práce.

1.1. Teoretický rámec

Analýza mediálního obsahu, jejímž cílem je deskripce podoby instituce otcovství v časopise Maminka, bude v této práci vycházet z konstruktivistického přístupu ke zkoumání sociální reality. Zároveň bude zdůrazněna i pozice médií v rámci komunikačního procesu, čímž se dotkneme problematiky, která spadá do komunikačních studií, ale i studií kulturních či mediálních. Na tomto místě nejprve v krátkosti předložím hlavní východiska a pojmy konstruktivistického přístupu v sociologii a dále je uvedu do vztahu se zkoumáním médií.

Jednou ze základních prací konstruktivismu je Sociální konstrukce reality od Bergera a Luckmanna (Berger a Luckmann, 1999) zabývající se sociologií vědění, jejím cílem je sociologická analýza vědění, které řídí jednání v realitě každodenního života. Realitu autoři definují jako do vzorců uspořádané jevy, které jsou na první pohled nezávislé na vnímání jedince a jsou v každodenním životě často chápány jako objektivní, přirozené či dané. Ovšem původ těchto vzorců, jak Berger s Luckmanem zdůrazňují, nejde nalézt mimo společnost, která sama vzorce vytvořila.

Pokud jsou tyto vzorce chování sdílené a dostupné členům určité společenské skupiny, může dojít k jejich institucionalizaci. Autoři Sociální konstrukce reality vysvětlují původ institucí v konkrétní lidské činnosti, která byla-li prováděna opakovaně, se stala zvykem a postupně se ustálila ve vzorec, potenciálně v budoucnosti napodobitelný. Zároveň říkají, že: *„K institucionalizaci dochází vždy při vzájemné typizaci habitualizovaných činností určitým typem vykonavatelů těchto činností.“* (Berger a Luckmann, s. 58) Tento princip funguje tím způsobem, že i samotná instituce typizuje jednotlivé vykonavatele činností a rovněž i jednotlivé činnosti. Instituce *„... řídí lidské chování tím, že předem stanovují vzorce chování, které lidskému jednání předurčují jeden směr ze všech teoreticky možných směrů.“* (Ibid.) V průběhu jednotlivých institucionalizací vznikají určité významy, které jsou následně ve druhém plánu

integrovány v procesu legitimizace, jejíž funkcí je učinit institucionalizované objektivace objektivně dostupnými a subjektivně věrohodnými.

Keller definuje instituci následovně: „*Instituce znamená ustálené, stereotypizované rutinní způsoby jednání běžné v určité skupině či kultuře. Jde o jednání, jež je očekáváno od všech, kteří chtějí platit ve skupině za „domorodce“.*“ (Keller, 1997, s. 70) Podle Kellera je v sociologii klíčová právě kategorie očekávaného, protože vysvětluje pravidelnosti sociálního života jako výsledek činnosti aktérů sociálního dění, v důsledku toho se společnosti vlastně samy regulují skrze jednání svých členů. (Ibid.) Jedinec jedná tak, jak se od něj očekává, a sám očekává od ostatních to samé. Keller užívá kategorie očekávaného jak při definici instituce, tak při definici sociální role a vzájemného rozdílu mezi nimi: „*Instituce znamená jednání očekávané vzhledem k řešení určitého typu problémů, vzhledem k uspokojení určité potřeby. Sociální role je jednání očekávané k držitelí určité sociální pozice.*“ (Ibid.)

Pro fungování společnosti jsou instituce klíčové, protože jednak určují, jak již bylo zmíněno, co má jedinec očekávat, dále jakým způsobem má jednat v konkrétních situacích a v neposlední řadě, co si o nich myslet. To, že je nějaké jednání institucionalizováno, znamená, že je všem členům společnosti srozumitelné a že vědí, jak se na něm mohou účastnit. (Fafejta, 2004, s. 20)

V průběhu dějin se zároveň instituce i celý institucionální řád proměňují, na tuto proměnlivost má podstatný vliv i vztah rozdílných institucí k sobě navzájem na úrovni jejich funkce a významu.

1.2. Instituce otcovství

Abychom mohli provést analýzu textu, nejprve charakterizujeme instituci otcovství a některé její možné podoby. Instituce otcovství koexistuje nejčastěji s institucí mateřství, navzájem se vymezují, neboť v rámci sociální praxe uvnitř rodiny s dětmi existuje určitá množina úkonů spojená s výchovou a péčí o děti a dále s udržováním chodu domácnosti a v neposlední řadě s finančním zajištěním rodiny. Stejně jako

konstrukce maskulinity a femininity v širším smyslu, je i konstrukce otcovství a mateřství založena na vztahové a vzájemné bázi, utvářejí se navzájem.

Instituce otcovství (stejně jako instituce mateřství) je i přes svůj biologický základ budována pod silným vlivem historických, sociálních a kulturních faktorů. Mateřské a otcovské vzorce chování nejsou stabilními univerzálními vzorci, společnost a kultura vymezují, co je a není přípustné pro ženy a muže v rodičovské roli a to, jak mají jako rodiče fungovat. Účelem této kapitoly je s ohledem na historii otcovské a mateřské instituce poukázat na jejich možné podoby v současnosti. S těmito podobami pak budou konfrontovány výsledky analýzy textu z časopisu Maminka.

1. 2. 1. Dichotomie otce tradičního a nového

Prakticky od antiky byl muž díky vlastnostem, které se mu připisovaly jako typické, osobou reprezentující celou rodinu a zodpovídající za ni, plnil na prvním místě živitelskou funkci a nezastával příliš mnoho aktivit pojících se s péčí o děti a domácnost. V průběhu 20. století však proběhly mnohé socio-ekonomické změny, které s sebou přinesly i změny podoby rodičovství. Na jeho začátku byla společnost daleko větší měrou rozdělena na ženský a mužský svět, ženy často zůstávaly prakticky celý život v soukromé sféře, muži byli těmi, kdo zajišťoval kontakt se sférou veřejnou.

V průběhu historie od antiky přes středověk až k industriální společnosti docházela otcovská instituce nejrůznějších proměn, ve svém výkladu se však omezím na dvě formy otcovské instituce relevantní v současnosti - na dichotomii „otec tradiční“ versus „otec nový“. Přičemž za tradičního otce bude považován typ otce objevující se až s rozvojem industriální společnosti (Sedláček a Plesková, 2008)

V industriální společnosti se setkáváme s modelem muže živitele a ženy pečovatelky plus hospodyně. Muž tím, že zabezpečuje rodinu finančně, je z určitého úhlu pohledu více svobodný a nezávislý oproti ženě vykonávající neplacenou práci. Ta je finančně zcela závislá na svém muži. Muž také představuje pro rodinu morální autoritu a zároveň představitele rodiny ve veřejné sféře. S rozvojem emancipačního hnutí se sice

ženy zapojily do trhu práce, ovšem povinností pečovatelek a hospodyň se zcela nezbavily, často se hovoří o „druhé směně“, kterou doma ženy vykonávají po práci v zaměstnání. Existuje přesvědčení, že se ženy ze své biologické podstaty a ženské přirozenosti péčí o děti takzvaně realizují.

Dnes se ženy se samozřejmostí zapojují do veřejného života: *„Na počátku minulého století zcela nepředstavitelné skutečnosti jsou dnes zcela běžné. Ženy studují a vyučují na univerzitách, zauímají pracovní místa do té doby vyhrazená pouze mužům, objevují se ve vedoucích manažerských pozicích velkých i malých firem, nepřekvapí nás ženy političky, umělkyně, vědkyně, sportovkyně nebo ženy v armádě. Do velké míry se ženám podařilo překonat mnohá tabu a vstoupit na „zakázaná“ území mužů.“* (Maříková, 2004, s. 42) Otázkou pak zůstává, nakolik naopak muži pronikli do rolí původně prisuzovaných ženám, tedy do rolí spojených s intimním životem rodiny a výchovou dětí.

Během 20. století v rámci rodiny nabývá na důležitosti matka, hovoří se o tzv. mateřském mýtu: *„Mateřské roli je přisouzen zásadní význam ve zdravém vývoji dítěte. Je to matka, která je činěna zodpovědnou za správnou výchovu svých dětí (daleko více a častěji než otec). Nejen v „ideologické“ rovině, ale i fakticky vzrůstala důležitost a moc matky v evropské rodině 20. století. Zatímco mateřský mýtus glorifikoval mateřskou roli ženy, otcovská role ve výchově dítěte začala být marginalizována (odsunuta do pozadí).“* (Ibid.) Otec tak přišel o část své autority i pravomocí v rodině, zároveň se však nezbavil své živitelské role, a v současnosti je jeho role v rámci rodiny nejasná.

Francouzská teoretička Elisabeth Badinter v této souvislosti mluví o době konce patriarchy a začátku nového otcovství, které v jejím pojetí spočívá v androgynní identitě muže. Pro předchozí patriarchální pojetí muže-otce byl typický odstup, autorita a nezájem o děti (zejména o ty úplně malé). Muž se realizoval především mimo domov ve své práci, plnil roli živatele a ochránce, a rodičovství bylo ženskou doménou, ženám se připisovala role emocionální³. Takovéto tradiční pojetí rolí bylo chápáno jako přirozené, vyplývající z mužské/ženské podstaty. (Badinter, 2005)

³ Toto pojetí bylo podporováno i psychoanalýzou, zdůrazňující symbiotický vztah matky a novorozence.

Naopak nový typ otce, objevující se od 70. let, je muž ze střední nebo vyšší třídy s nadprůměrným vzděláním i příjmy. Jeho povolání mu umožňuje relativní časovou flexibilitu. Zároveň takový muž nechce přijmout patriarchální model, který často reprezentoval jeho otec, a pociťuje odpor k tradiční mužské kultuře (Sedláček a Plesková 2008, s. 24-33). Nutným předpokladem pro nový typ otcovství je vědomí, že žena se vyrovná muži a otec se vyrovná matce. Míra angažovanosti otců ve výchově také záleží na tom, nakolik ženy mužům dovolí na péči o děti participovat, často se o mateřskou funkci ani nechtějí dělit (tzv. *motheral gatekeeping*).

Badinter, která se ve své práci věnuje podobnosti obou pohlaví, mluví dokonce o vzájemné mutaci, v knize *XY Identita muže* představuje koncept androgynní lidské bytosti: *„Není ani současně ženská a mužská. Projevuje obě své složky střídavě podle své momentální potřeby. Ženy provádějí v různých životních etapách a podle okolností toto střídání velmi dobře. Muži mohou dělat to samé. Otec může být postupně ženský s batoletem a jednoznačně chlapský s odrostlejším dítětem!“* (Badinter, 2005, s. 159)

Tento androgynní muž se stává otcem v momentu narození dítěte, kdy plní roli mužské mámy, v českém překladu se hovoří o „mámování“, anglicky generově neutrální „nurturing“ nebo „parenting“, které stírají pohlavní rozlišování, nemají nic společného s fyziologií muže či ženy, a znamenají tělesné i citové vyživování dítěte (Badinter, 2005, 167). Otec novorozence v sobě probouzí mateřství, primární ženství, a čím více se ženství oddá, tím je podle Badinterové a výzkumů, o které se Badinterová opírá, lepším otcem. Podle výzkumů, které autorka připomíná, zde ale existují malé rozdíly mezi ženou a mužem v péči o nejmenší dítě: otec má větší sklony k hravosti a hýčkání, navíc od prvního roku dítěte se otec obvykle chová jiným způsobem k miminku samičímu než k miminku samčímu. V případě chlapečků se snaží podporovat jejich virilitu.

Vidíme, že Badinter, která je ovlivněna idejemi psychoanalýzy, v zásadě mluví o činnostech a vlastnostech spojených s výchovou malého dítěte jako o činnostech mateřských, které ale jsou stejně dobře schopni zastat i muži (nejde tedy o konstruktivistický přístup). Zároveň přináší rozlišení dvou typů otce: patriarchálního a nového. Nový otec se zapojuje do chodu domácnosti a o děti pečuje dohromady se svou partnerkou. Aktivně se podílí nejen na výchově dětí, ale participuje i na domácích pracích a činnostech, které nepatří zrovna k těm oblíbeným.

V teorii nového otce, jak ji prezentuje Elisabeth Badinter, najdeme hlavní charakteristiky tohoto konceptu. Mezi indikátory nového otcovství podle francouzské teoretičky bude patřit: 1. vědomí nového otce, že žena se vyrovná muži, 2. dále vědomí, že otec se vyrovná matce, je schopen až na činnosti typu kojení zastávat stejné funkce, a to i v případě péče o novorozence, 3. odpor muže k patriarchálnímu pojetí, 4. otec i matka se podílí stejnou (nebo podobnou) měrou na chodu domácnosti i jejím ekonomickém zabezpečení, 5. muž v pozdějším věku dítěte mění svou mámovskou roli za roli otce-mentora, a to zejména ve vztahu k synovi, u kterého se snaží podpořit jeho virilitu. (Badinter, 2005, s. 176)

Zvláštní typ otců, jak připomíná Badinter, představují otcové-homosexuálové, kteří bývají většinou společností často zavržovaní a očerňovaní řadou mýtů například mýtem přenosnosti homosexuality na děti, sexuálního zneužívání dětí apod. Téma homosexuálních otců obecně obklopuje mlčení.

1.2.3. Současné chápání instituce otcovství

Teoretický koncept nového nebo také aktivního otcovství jako náhrady za otcovství tradiční se však v reálu zcela neujal: „V roce 1987 se ale především v USA začalo hovořit o novém muži nebo novém otci jako o někom, kdo nikdy neexistoval. Lidé prý byli podvedeni a obalamuceni ideou nového muže.“ (Šmídová, 2008, s. 10) Na jedné straně totiž muži často nejsou schopni dostát všem novým přibývajícím nárokům, které jsou na ně kladeny, na straně druhé jsou to často samy matky, které si hájí svou tradiční pozici a partnera některé činnosti vykonávat nenechají. Role pečovatelky na ženu také často připadne, protože má zkrátka nižší příjem než její partner. Ten po příchodu nového potomka do rodiny zároveň musí zvýšit své živitelské úsilí, takže má na rodinu v důsledku méně času než dříve. (Fafejta, 2011, s. 5, 6)

Zvláštní případy tvoří zejména dvoukariérové rodiny, kdy jsou si rodiče vědomi rovnosti povinností v péči o dítě. Ovšem: „Tuto idylku však narušuje fakt, že vzorce pečovatelských otcovství vycházejí především ze středních vrstev, z privilegovaných

podmínek: mohou si to dovolit, mají přístup k placené výpomoci, narozdíl od méně privilegovaných vrstev populace.“ (Šmídová 2008, s. 10)

Šmídová zmiňuje výsledky amerického výzkumu Hochschild z 80. let, podle něhož mnohé z párů, které věří, že své povinnosti rovnoměrně sdílí, se chová podle tradičních vzorců: *„Muži často čekají, až budou o pomoc požádáni a doufají, že nebudou, nebo si hrají na hlupáky (...) a dosáhnou toho, že o pomoc znovu požádáni nebudou. Nebo poskytují takzvané substitutivní nabídky – kromě kutilství, zahradničení i emocionální podporu a omezení svých potřeb (...). Často sem patří i pochvala, jak je žena schopna to skvěle zorganizovat (...). (Ibid., s. 12, 13).* Vztah mezi změnami ve sféře soukromé a sféře veřejné je tedy asymetrický, na muže jsou vlivem toho, že ženy pracují a přinášejí do rodiny peníze, kladeny nové požadavky stran rodinných povinností, ovšem muži se jich chápou různým způsobem, nezřídka mají problém se svou novou rolí identifikovat. Mnohdy jim připadá, že by tím, jak vykonávají činnosti tradičně připisované ženám, ztráceli svou maskulinitu, jejich okolí (zaměstnavatel, příbuzenstvo, známí) by se k nim v nové roli mohlo stavět negativně, posměchem či nepochopením a oni by byli nuceni si svou roli obhajovat.

Martin Fafejta uvádí některé příklady problematických situací, do kterých se mohou současní otcové dostat Předně případ otců, kteří přes týden pracují a považují za dostačující, když s rodinou stráví víkend. Nezapojují se přímo do každodenních všedních aktivit, což může vadit jejich partnerkám. Zároveň otcové nezřídka neví, jak přesně uchopit svou roli, nemají vzor pečovatele ve svém otci a přitom mohou nabýt přesvědčení, že jim jde lépe vydělávat peníze než pečovat o děti. Dalším problematickým jevem je, že otcové bývají v populárních médiích často zobrazováni jako hrdinové, kteří pečují o děti, aniž by tím nějak utrpěla jejich maskulinita, zvládají své povolání i péči o dítě a přitom se ještě stíhají věnovat svým „chlapským“ koníčkům. Znamená to tedy, že jsou na ně kladeny stále nové požadavky, kterým musí dostát: být zároveň tradičně maskulinní a navíc i pečovatelský. V neposlední řadě existují otcové, kteří volí roli pečovatele a zároveň se vzdávají role živitele, ti se mohou setkat s negativními reakcemi svého okolí. (Fafejta, 2011, s. 5 – 9)

Tak se často hovoří o takzvané krizi maskulinity, v médiích se objevují názory, že moderní maskulinita prodělává krizi, protože ženy dokážou zastat činnosti tradičně připisované mužům. Ale podle Gauntletta (Gauntlett, 2008) je přehnané mluvit o krizi,

mužská identita (pokud se ovšem dá o jedné singulární hovořit) je sice v dnešní době nestabilní, ovšem je to podle něj spíše než nějaká krize soubor měnících se společenských a kulturních okolností a muži si musí znovu vyjednat svou pozici v této nové kultuře.

Martin Fafejta ve svém článku *Deinstitucionalizace otcovství – posílení nebo úpadek otcovské role?* hovoří o změně instituce otcovství, která přestává být silnou institucí (pro členy společnosti samozřejmá, jakoby daná - narozdíl od instituce slabé, o které členové společnosti vědí, že vznikla na základě jednání členů společnosti) a dokonce dochází vlivem sociálně-historických změn k její deinstitucionalizaci. Otcovství v současnosti nabývá mnoha často naprosto opačných podob: „*Vedle tradičních otců živitelů a rolových modelů, můžeme narazit na termín smršťující se otcovství, na otce periferní a sporadické, marginalizované, kapitulující, neviditelné a podle psychoanalytika Zoji dokonce i nedůstojné a oproti tomu na otce pečující, androgynní či mateřské, přičemž nejde o popisy jednotlivých otců z konkrétních kazuistik, ale o sociální charakteristiky otcovství.*“ (Fafejta, 2011, s. 4)

Je zřejmé, že v současnosti existuje mnoho strategií, jak plnit otcovskou roli v rámci rodiny a jak ji skloubit s ostatními rolemi. Zároveň, jak bylo uvedeno výše, zaznamenává instituce otcovství četných změn i podob, mění se praktiky s ní spojené, a nelze ji jednoznačně charakterizovat. Možné návody, jak plnit otcovskou roli, produkují populární média.

1.2.4. Současné výzkumy otcovství

Vzhledem k tomu, že se v diplomové práci zabývám podobou otcovství v českém časopisu, zmíním zde i některé studie týkající se současného českého otce. Tématu otcovství a zejména participace otce v rodině se systematicky a dlouhodobě věnuje socioložka Hana Maříková. Předmětem jejího zájmu je zejména reverzní model

rodičovství, kdy žena pokračuje ve své pracovní kariéře a otec odchází na „mateřskou“.⁴ Ve své studii *Proměna rolí muže a ženy v rodině* uvádí, že ve výzkumu „Pracující žena a rodina“, že podle žen téměř 1/3 mužů považuje kombinaci práce a rodiny za záležitost ženy. Zhruba 40% mužů ženám pomáhá a řeší skloubení rodiny a práce společně. (Maříková, 1999)

Maříková zdůrazňuje, že stejně jako se z genderového hlediska v průběhu 20. století proměňovala sféra veřejná (vstupovaly do ní ženy), měla by se změnit i sféra soukromá, rodinná, neboť genderové změny žen probíhají rychleji, nežli změny mužů. Konkrétně od otce se podle ní očekává větší citová zainteresovanost, schopnost vcítit se do ostatních členů rodiny, v rámci partnerství je to rovnoměrné sdílení rodičovských rolí – faktického výkonu určitých prací, zodpovědnosti i práv. Obecně by matka s otcem měli být navzájem ve svých rolích více zástupní. (Maříková 2004)

V současnosti se lze setkat s širokou škálou možných strategií partnerství i rodičovství, jak uvádí Iva Šmídová, a to od partnerství tradičního, kdy jsou jasně a definitivně vymezeny ženské a mužské práce v domácnosti, přes nejrůznější přechodová stádia rodinného uspořádání, uznávající částečnou nahraditelnost ženy a muže, až k třetímu modelu založenému na úplné nahraditelnosti. Placené a neplacené práce se analogicky partneri a rodičové nejčastěji chápou buďto půl na půl nebo podle modelu „jeden a půl“, kdy žena pracuje na poloviční úvazek a muž na plný. Třetím typem rozdělení prací je tradičně muž živitel – žena v domácnosti, kdy placené práce zastává muž, neplacené žena (Šmídová, 2008, s. 6, 7). A tento typ podle Šmídové, se své pozice nevzdává snadno, i když „*pluralita vzorců otcovství přítomných v dnešní společnosti v jistém smyslu naznačuje ochabnutí normativního modelu otcovství*“. (Ibid., s. 8)

Velice zajímavou studii na podobné téma předkládá Jane Sunderland ve své diskurzivní analýze, v níž zkoumá, jaké konkrétní diskurzy realizuje jazyk v textech o rodičovství (Sunderland, 2000).

Sunderland ve svém článku *Bavič dětí, nemotorný pomocník a line manager: diskurzy otcovství v textech o rodičovství* provádí kritickou analýzu diskurzu v textech

⁴ Viz například *Participace otců v rodině a genderová ne/rovnost: Co se(z)mění, když pečuje (i) otec?* In: Sociální nerovnosti v kvalitativním výzkumu. Praha 2007.

věnujících se rodičovství, zaměřuje se na textovou konstrukci otcovství jakožto jedné z dimenzí maskulinity. Autorka vychází z názoru, že jazyk hraje zásadní roli při konstruování sociální praxe, na texty o rodičovství tedy lze nahlížet jako na texty potenciálně formující praxi spojenou s mateřstvím a otcovstvím a konstruující obě genderové identity i genderové vztahy. Jazyk hraje zásadní roli při konstruování sociální praxe, na texty o rodičovství lze nahlížet jako na texty potenciálně formující praxi spojenou s mateřstvím a otcovstvím, v konstruování obou genderových identit a genderových vztahů. Sunderland věnuje pozornost gramatice i lexiku v těchto textech jakožto systému možností, ze kterých si autoři textů vybírají, chce ukázat na základě jazyka jedenácti uvedených textů škálu genderovaných diskurzů. Diskurzy definuje pro účel své analýzy Sunderland jako rozdílné způsoby strukturace vědění a společenské praxe.

Samotnou Sunderland k výzkumu podnítila vlastní zkušenost rodiče, která ovlivnila i výběr zdroje dat pro analýzu, tato data sbírala z publikací, které se k ní jako k rodiči v praxi dostaly (jednak brožury od doktora, co se zdarma dávají matkám a těhotným, jednak dárky od přátel z běžné komerční distribuce). Oproti našemu výzkumu Sunderland sebrala větší množství textů, předpokládám, že v rámci korpusu Sunderland bude prostor pro větší pluralitu diskurzů než v případě Maminky.

Sunderland v textech hledá, co konkrétně se od matky/otce předpokládá, které praktiky jsou chápány jako možné nebo doporučené, o kterých se naopak vůbec nemluví nebo které jsou považovány za natolik zjevné, že se o nich není třeba zmiňovat. Na základě své analýzy přítomnosti určitých lingvistických jednotek a definice tří sémantických polí (1. matka/otec/manželka/manžel/partner-ka, 2. hra/zábava/pomoc, 3. sdílení) nalézá v rodičovských textech jeden dominantní diskurz: *otec na poloviční úvazek/matka jako primární rodič*, a další diskurzy (většina z nich je s dominantním diskurzem komplementární): 1. otec jako bavič dítěte, 2. otec jako nemotorný pomocník matky, 3. otec jako line manager, matka jako manažer otcovy role v péči o děti, 4. matka jako žena/partnerka. (Ibid, s. 256, 257)

1.3. Média a sociální distribuce vědění

V současné západní společnosti média představují klíčové komunikační instituce, mediální komunikace se významnou měrou podílí na sociální distribuci vědění, různou měrou spojuje členy společnosti a umožňuje mezi nimi přenos významů. Jednou ze sfér vlivu médií (zejména pak lifestylových časopisů apod.) je i to, že zasahují do způsobů, jakými si jedinci budují svou identitu: „*Masová média mají podíl na selektivní nabídce sociálního vědění a obrazů, jejich prostřednictvím chápeme svět jako svůj i svět těch druhých, takže jsou důležitým globálním zdrojem při tvorbě identity.*“ (Barker, 2006, s. 114) V dnešní době je v rámci naší západní společnosti nesmírný prostor pro různost identit, podle Gauntletta (Gauntlett, 2008) se konstrukce identity stala dokonce vědomým požadavkem.

V takovéto společnosti že si musí jedinec zvolit identitu a životní styl, jakkoli může jeho volba být konvenční nebo například limitována nedostatkem finančních či kulturních zdrojů. Gauntlett to zdůvodňuje tím, že lidé se mění, přičemž budují nové identity nikoli na základech z minulosti, ale uspořádávají je podle alespoň zdánlivě nového a více otevřeného života. V moderní společnosti se jedinci cítí být nezávislí na tradičních pohledech na svou pozici ve světě a budují si namísto toho nové role. Média současným jedincům ukazují jako vzory obrazy genderu, vztahů a životních stylů. Zároveň jsou média součástí každodennosti, když produkují a reprodukují kulturní či sociální vzorce. (Gauntlett, 2008)

Mediální obsahy přinášejí identity a vzorce, které (v souladu s konstruktivismem) na jedné straně reflektují sociální realitu a na straně druhé na ni mají vliv: *Jejich prostřednictvím se dostávají a udržují v oběhu představy o lidech, jejich názorech a postojích. Výběrem určitých témat, problémů a kontextů, v nichž jsou témata předkládána, vytváří průmysl masových médií svůj svět.*“ (Hašková, 2006, s. 11) Jsou to obsahy masových médií, které mají silný vliv na publikum, nebo naopak publikum zásadně ovlivňuje mediální obsahy? Podle Gauntletta (Gauntlett 2008) se ukazuje, že obě strany mediální komunikace mají v podstatě stejně velkou a zásadní moc. Také z pohledu kulturních studií masová média konstruuje a šíří ideologie, které čtenáři mohou a nemusejí identifikovat a následně přijmout, například koncept kódování a dekódování Stuarta Halla. Příjemce se již nepojímá jako pasivní recipient, jako tomu bylo v první

polovině 20. století, kdy se hovořilo o tzv. hypodermic needle, která „vstříkuje“ publiku pod kůži mediální obsahy. Pozdější výzkumy pak berou v zřetel, že publikum má svůj vlastní soubor rozličných postojů a hodnot. Návrhy médií mohou být pro recipienty jejich obsahů lákavé, ale nemohou nikdy jednoduše přebít případné opačné pocity publika, takže zde nutně existuje dialog mezi médii a jejich konzumenty.

Současné výzkumy mediálních produktů jsou zaměřeny převážně konstruktivisticky, média v rámci tohoto přístupu mají podíl na utváření identit a významů. (Tabery, 2007, s. 12) Hašková o médích píše: „*Jejich prostřednictvím se dostávají a udržují v oběhu představy o lidech, jejich názorech a postojích. Výběrem určitých témat, problémů a kontextů, v nichž jsou témata předkládána, vytváří průmysl masových médií svůj svět.*“ (Hašková, 2006, s. 11)

Ve své práci se budu zabývat analýzou mediovaného textu v časopise *Maminka*, konkrétně tím, jakou podobu instituce otcovství text časopisu *Maminka* předkládá. V této práci se pokusím analyzovat, jakým způsobem je vytvářena otcovská instituce skrze reprezentace.

1.4. Zdroj dat – časopis Maminka

Časopis *Maminka* vychází ve vydavatelství Mladá fronta od září 2001 vždy jednou za měsíc, v současné době v počtu 60 tisíc kusů, je určen ženám střední třídy ve věkové kategorii 20 až 40 let. Jeho cena je 39 Kč, pro zajímavost cena za jednu reklamní stranu činí 129 tisíc Kč, což je v porovnání s jinými časopisy lehce podprůměrná suma.⁵

Oficiální profil *Maminky* na internetových stránkách Mladé fronty vypadá takto:

⁵ srv. www.lightblue.cz [online]. 2007-2008 [cit. 2011-04-17]. <http://www.lightblue.cz/cs/profily-casopisu>. Dostupné z WWW: <<http://www.lightblue.cz/cs/profily-casopisu>>.

„Maminka

To nejlepší v životě ženy

První číslo časopisu **maminka** vyšlo v září 2001 a titul okamžitě zaujal ženy všech věkových kategorií. Ženy, které se teprve rozhodly rodinu založit, stejně jako ty, které nějakým způsobem s mateřstvím a rodičovstvím bojovaly. A tak je tomu dosud. Na 196 stranách se časopis **maminka** snaží přiblížit svým čtenářkám nejen slasti, ale i doprovodné strasti mateřství, spolu s efektivními radami a řešeními, jak zvládnout každodenní i výjimečné situace v životě každé rodiny.

Časopis **maminka** se nezaměřuje jen na období těhotenství a kojeneckého věku, přehledně mapuje vývoj fyzický i psychický každého dítěte až do předškolního věku. Sleduje současné trendy v porodnictví, psychologii i pediatrii. Konzultanti a odborní spolupracovníci redakce srozumitelnou formou seznamují čtenářky s novinkami ve svém oboru.

Časopis **maminka** je nejen o dětech, ale je především pro maminky. Snaží se je informovat o legislativních změnách při nástupu do práce, pomáhá při vztahových problémech, nabízí relaxaci a uvolnění v namáhavém procesu vychovávání malého dítěte. Kosmetické novinky, tipy módních redaktorů jsou samozřejmostí, protože již dávno neplatí, že by žena na rodičovské či mateřské dovolené musela být neviditelná. Stejně tak se snažíme testovat věci denní potřeby s ohledem na využití v rodině s malým dítětem, doporučujeme destinace na výlety či dovolené, kde jsou rodiny s dětmi vítané.

Důležité místo v časopise **maminka** zaujímají rozhovory s osobnostmi, ankety, kulturní novinky.“⁶

Součástí rubriky *Tatínek* je z žánrového hlediska obvykle jeden až dva informativní a analytické články na téma zapojení otce do chodu domácnosti a rodiny, dále rozhovor s nějakým veřejně známým mužem a často i článek mající charakter

⁶ **Www.mf.cz** [online]. 2007-2011 [cit. 2011-04-17]. [Http://www.mf.cz/produkty/maminka/](http://www.mf.cz/produkty/maminka/). Dostupné z WWW: <<http://www.mf.cz/produkty/maminka/>>.

fejetonu, pod nímž je podepsána osoba jménem Petr Pospíšil, a který popisuje nesnáze moderního otce.

Data k analýze budou pocházet zejména z informativně-analytických článků z ročníku 2010 pojednávajících o roli muže v rámci rodiny, stručně pojednáme i o článcích podepsaných Petrem Pospíšilem. Rozhovory nebudou nijak detailně analyzovat, neboť jejich sdělení není jako celek dílem redakce *Maminky*.

1.5. Metodologie

Cílem analýzy dat z textu časopisu bude za pomoci teoretické části charakterizující instituci otcovství a její historické proměny bude komplexní popis této instituce reprezentovaný zvoleným korpusem textů. Jednotkou analýzy budou jednotlivé články dvanácti čísel časopisu *Maminka* z roku 2010. Jako zdroj dat byl vybrán celý ročník 2010 jednak z toho důvodu, že přináší nejaktuálnější informace z doby, kdy diplomová práce začala vznikat, a jednak proto, že tvoří určitý sevřený soubor. Jednotlivé texty budou analyzovány chronologicky od lednového čísla až k poslednímu prosincovému. Vzhledem k tomu, že cílem práce je hloubková analýza významu textu, aniž by dopředu byly stanoveny pevně dané kategorie zkoumané problematiky, zvolená metodologie bude v obecné rovině kvalitativního charakteru. Kvalitativní analýza spočívá zejména v otevřené interpretaci obsahu a hledání odpovědí na široce formulované otázky, přičemž teprve v průběhu analýzy se tomu, kdo ji provádí, z dat vynořují určité struktury, se kterými dále pracuje: „V kvalitativní analýze jde o nenumerické organizování dat s cílem odhalit témata, pravidelnosti, datové konfigurace, formy, kvality a vztahy. Přitom se všechny kroky dokumentují, čímž se zajišťuje kontrola celého procesu analýzy.“ (Hendl, 1997, s. 141)

Hendl uvádí zásady kvalitativního výzkumu, z nichž pro analýzu textu jako relevantní zmínila tyto: otevřenost, zahrnutí subjektivity, procesualnost, reflexivita a zaměření na případ. Otevřenost kvalitativního výzkumu se projevuje v otevřenosti vůči zkoumanému materiálu i použitým metodám, plán výzkumu i jeho metody se mohou

v procesu zkoumání v závislosti na dosavadních výsledcích měnit. (Ibid., s. 32) Co se týče zahrnutí subjektivity, v kvalitativním výzkumném procesu mohou být výsledky ovlivněny hodnotovými postoji badatele: „Kvalitativní výzkum se hlásí k částečné identifikaci se zkoumaným jevem (osobou, prostředím). Protože jedině tento postoj zaručí, že výzkumník získá přístup k subjektivním interpretacím zkoumaných osob. Postoj výzkumníka se má vyznačovat kritickou a dialektickou distancí.“ (Ibid.) Další ze zásad představují procesuálnost a reflexivita, ty souvisí s již zmiňovanou otevřeností, výzkumný akt je totiž otevřeným procesem, v jehož průběhu se jeho jednotlivé prvky mění na základě reflexe nových konstelací vystyknuvších se v průběhu výzkumu. Pro kvalitativní výzkum je v neposlední řadě charakteristická zaměřenost na případ, kdy je konkrétní jev zkoumán do hloubky, provádí se podrobný popis. V rámci kvalitativního přístupu k výzkumu existuje nepřeborné množství jednotlivých specifických metod.

Tato diplomová práce si klade za cíl analýzu diskursu, který je rozvíjen na stránkách časopisu Maminka a který utváří specifický model instituce otcovství. Pojem diskurs nelze, stejně jako například pojmy jazyk nebo kultura, jednoduše a jednoznačně definovat. Van Dijk shrnuje, co má nejobecněji většina definic diskursu společného: diskurs je formou užívání jazyka. (Van Dijk, 1997, s. 1 -2) Uvádí zde i hlavní tři rozměry diskursu, prvním rozměrem je užívání jazyka, druhým komunikace určitého přesvědčení a třetím interakce v sociálních situacích. Díky těmto rozměrům je studium diskursu součástí jak například lingvistiky, tak i psychologie nebo sociálních věd. (Ibid.)

Třetí rozměr diskursu, interakce v sociálních situacích, se týká spíše mluveného jazyka, psané texty lze chápat více jako objekty nebo produkty vyjadřování než formy interakce. Texty však také mají své uživatele – autory a čtenáře. Jedná se o psanou komunikaci či interakci, kdy účastníci nejsou zapojeni tváří v tvář a čtenáři se mohou na první pohled zdát zapojeni do komunikace pouze pasivně. (Ibid., s. 3)

Dalším klíčovým prvkem analýzy diskursu je kontext, který Van Dijk popisuje jako další charakteristiku společenské situace nebo komunikační události, která může systematicky ovlivnit text či mluvenou řeč. Van Dijk uvádí, že neexistuje žádná explicitní teorie kontextu a také jej definuje široce jako strukturu všech náležitostí sociální situace, které jsou relevantní pro vnímání i vytváření diskursu. Mezi diskursem a jeho uživateli na jedné straně a kontextem na straně druhé existuje dialektický vztah, diskurs a jeho

uživatelé jsou subjektem nátlaku kontextu a zároveň se naopak podílejí na konstrukci či změně kontextu. (Ibid.)

Vzhledem k cíli mé práce, který spočívá v popisu instituce otcovství prezentované v textu časopisu Maminka, jsem zvolila analýzu diskursu jako metodologii, neboť v sobě zahrnuje tři výše zmíněné rozměry, které považuji za podstatné při své analýze postihnout. Jednak je to užívání jazyka, kdy budu analyzovat text tohoto periodika, za druhé komunikace určitého přesvědčení – přesvědčení o tom, jakou podobu má mít instituce otcovství, budu se snažit postihnout i rozměr interakce, vzít v zřetel autora článku a předpokládané adresáty, na které se sdělení obrací. Kontext diskursu jsem v podstatě vyložila už v úvodu, jednak tam kde se zabývám popisem otcovské instituce, jejími historickými proměnami a současnými podobami a jednak v kapitole o médiích.

V souladu s Van Dijkem budu při strukturním popisu diskursu postupovat tím způsobem, že jej budu považovat za sekvenci vět tak, jak následují za sebou a text časopisu budu analyzovat postupně chronologicky od lednového čísla až po prosincové. V průběhu této analýzy očekávám, že se začnou opakováním formovat určité kategorie vztahující se k sociální praxi spojené s rolí otce v rodině. Má analýza se bude pohybovat na úrovni významu: „*Významem se míní abstraktní pojmové významy slov, vět, sekvencí vět a celého diskursu. Lingvisté často nazývají tyto abstraktní významy diskursu sémantickými reprezentacemi.*“ (Ibid., s. 8, 9) Co se týká vztahu diskursu a významu, Van Dijk uvádí, že v pojetí psychologů a kognitivních jazykovědců spíše než by diskurs měl sám o sobě jasný jednoznačný význam je to tak, že význam diskursu přidělují uživatelé jazyka v procesech rozumění, chápání či interpretace, a tak je význam spojen spíše s myslí uživatelů jazyka. V pojetí sociálních věd mohou být významy spojené ne tak s myslí, ale se sociální interakcí, společenskými skupinami a strukturami a jsou společensky sdílené. V obou případech se ukazuje, že diskurs závisí na uživatelích jazyka a jejich vědění.

Podmínkou toho, aby se dalo mluvit o významu diskursu (ať už v psychologickém nebo sociálněvědním nebo jakémkoli jiném pojetí) je koherence představující významovou soudržnost textu, a to jak na úrovni vět, tak na úrovni diskursu jako celku. Koherence diskursu jako celku také souvisí s tématy diskursu, Van Dijk je označuje jako globální významy diskursu, témata určují celkovou jednotu textu a typicky bývají vyjádřeny v nadpisech, shrnutích nebo závěrech. Předpokládám, že na základě analýzy

korpusu textů v syntetické části diplomové práci bude možné předložit určitý výčet témat vztahujících se k diskursu instituce otcovství. Jednotlivá témata by pak měla být stěžejním faktorem pro vytvoření kategorií.

Důležitým rozměrem diskursivní analýzy je i zkoumání toho, co v diskursu není obsaženo, exkluze fenoménů, které s tématem diskursu sice zásadně souvisí, ale diskurs o nich mlčí. Ve své práci budu vycházet z vlastních zkušeností s tématem, s jednotlivými praktikami, které se vážou k rodičovství, a budu si všímat, zda se o nich časopis Maminka v textech vysloveně zmiňuje. Předpokládám, že některé z nich budou brány jako naprosto samozřejmé a texty je jako takové nebudou uvádět, další z nich mohou být exkludovány s určitým záměrem, který se budu snažit vysvětlit.

Pokud bych měla svůj výzkum souhrnně a v obecné rovině kategorizovat podle typů, které uvádí Van Dijk, bude se jednat o analýzu textu (nikoli mluvené řeči), o analýzu konkrétní, protože se budu zabývat rozbořením reálných textů ve specifickém kontextu. Můj přístup bude více teoretický a deskriptivní nežli kritický, nepůjde o kritickou analýzu diskursu, jako ji provádí například výše zmiňovaná Jane Sunderland v článku o diskurzech otcovství.

Kritický přístup vyžaduje, aby vědec ke zkoumané problematice, nejčastěji konkrétnímu relevantnímu společenskému problému, zaujal morální stanovisko, vybral si stranu, za kterou stojí, a snažil se potažmo o společenskou změnu. Jeho cíl bývá nejen vědecký, ale i společenský a politický, výsledky práce jsou však nutně ovlivněny jeho vlastními hodnotami a postoji. Podle mého názoru je problematika spojená se současnou situací instituce otcovství natolik složitá a nejednoznačná (na což poukazuji už v úvodu práce), že není snadné zaujmout kritické a zároveň vyvážené stanovisko, které by celou problematiku nezjednodušovalo, a z něhož by mohl vědec vycházet. Ve své práci se budu snažit být v rámci toho, že se pohybuji v kvalitativní a diskursivní analýze, hodnotově co nejvíce neutrální, mým cílem je provést deskripci zvoleného tématu v určitém čase (rok 2010) a za určitého společenského a kulturního nastavení.

2. Analýza textu článků

2.1. Leden

Lednová rubrika Tatínek zabírá pouze pět stran a obsahuje dva články: jeden o tom, jak si otec má poradit v případě, kdy je s dítětem doma bez matky a dítě onemocní, druhý článek je rozhovor s hercem Davidem Prachařem.

Článek *Táta to zvládne taky* (Ašenbrennerová, 2010, 1/10, s. 116, 117) o tom, jakým způsobem se vypořádat s náhlým onemocněním dítěte, je adresován otcům, radí jim konkrétní postupy při běžných dětských neduzích: teplotě, bolesti v krku, kašli a rýmě, trávicích obtížích, bolesti ucha apod. V podstatě jsou to ty zdravotní potíže, které běžně řešívá primární rodič dítěte, který o něj každodenně pečuje, a pokud by nastaly potíže jiné, závažnější, je třeba již vyhledat lékařskou péči. Přičemž v rámci časopisu Maminka v roli primárního rodiče figuruje matka. To, že se matka umí postarat o dítě, je bráno jako samozřejmost, otec to potenciálně zvládne také, jak ukazují použité lexikální jednotky „i“, „také“, samotný článek nese název *Táta to zvládne taky*, dále se zde objevují spojení typu „i vy jako laik“, „i chlpská náruč“. Ovšem otcům připomíná, že nejsou v péči tak zdatní jako matky: „... ještě byste mohl teploměr zlomit, a co pak?...“ (Ibid.) Maminky přece teploměry nelámou. Na jiném místě se pod nadpisem *Průjem, zvracení...* se objevuje otázka, jestli otec náhodou nedal svému potomku příliš mnoho dobrot, která opět implikuje předpoklad, že otec péče o dítě nezvládá perfektně.

Matka tedy zvládá péči o dítě lépe než muž, pohled na otce se v tomto textu shoduje s tím, co Jane Sunderland ve svém článku nazývá diskursem Otec jako matčin nemotorný pomocník. Ostatně s tím koresponduje i ilustrace k článku, na níž je vyobrazen muž, zřejmě otec, s lehce znaveným výrazem, který je doslova zahalen (nepoužitými) dětskými jednorázovými plínami, má je na hlavě i po kapsách, a působí lehce zmateně. Okolo něj se na zemi válejí plyšáci rovněž oblečení v plínách. Celá scéna jako by vyjadřovala, že otcí přebalování sice není cizí, ale že je zkrátka tak trochu nemotorný.

Základním sdělením článku je, že se otec umí postarat o dítě v případě jeho nemoci, pokud ovšem není matka dítěte doma. V úvodu článku autorka pokládá řečnickou otázku: „*Budete zoufalý shánět partnerku, aby okamžitě nastoupila do vlaku a vrátila se co nejdříve zpět, případně zavoláte babičkám, aby napochodovaly do vaší domácnosti a vytrhly vám trn z paty? Nebo to zvládnete a poperete se s tím jako pořádný chlap a stane se z vás hrdina?*“ (Ibid., s. 156) Všimněme si, že se předpokládá, že by v takovéto situaci otec potenciálně oslovil buďto svou matku nebo tchýni, nikoli dědečky dětí. Od mužských prarodičů se vlastně ani nepředpokládá, že by měli nějaké zkušenosti s péčí o malé děti, časopis reflektuje, že došlo k určitým společenským změnám, které se odrazily i v rodině a že k roli soudobého otce patří i uzdravování dětí.

Cílem článku je za prvé povzbudit otce, aby neměl obavu, že prakticky nezvládne péči o nemocného potomka. Zároveň však neustále apeluje na jeho maskulinitu, která se podle autorky článku nevylučuje s péčí o dítě, naopak jí může být podpořena. Muž se nemusí bát, že bude v očích druhých zženštlý, což ukazuje i výše uvedená citace slibující, že pokud se otec o dítě postará, je „pořádný chlap“ a „hrdina“. V podstatě potvrzení vlastní maskulinity vyznívá jako klíčový argument, proč se o nemocné děcko postarat. Správný chlap také umí prožívat své i dětské emoce: „*Nezapomínejte na hromadu lásky a porozumění, protože to nemocné dítě potřebuje ze všeho nejvíc. I chlapecká náruč přece umí zahřát a potěšit. Dvojnásob, pokud jste jinak hodně času v práci. Vaše dítě vás bude milovat!*“ Ba dokonce, soudíc dle užitého lexika, může otec překypovat jistým druhem mateřské něhy: „*Od půlroku, tvrdí odborníci, by měl umět vyfrknout nudličku do předem připraveného kapesníčku.*“ (Ibid.)

Přístup k dítěti by měl být citlivý a na druhé straně i hravý a zábavný – a to jak pro otce, tak pro jeho potomky, v textu je použit výraz „užívat si“, společný čas s dítětem by měl být naplněn zábavou. Společný čas otce a dítěte má určitý sváteční charakter: otec při něm odpočívá od náročné práce, jíž plní roli živitele, a děti od každodenní rutiny s matkou.

2.2. Únor

Únorové číslo přináší opět pouze dva články: článek o vztahu otce k nevlastním dětem a dále rozhovor s celebritou Petrem Jáklem. V textu s tématem nevlastního otcovství *Svoje potomky miluju víc* autorka představuje v krátkosti příběhy čtyř mužů, kteří se dokázali s životní situací nevlastního rodičovství vyrovnat. (Traubová, 2010, 2/10, s. 114, 115) Všechny tyto příběhy po jistých peripetiích vyústí ve šťastný konec, tzn. otec naváže s vyženěnými potomky dobrý vztah. Jak toho dosáhnout? Otec by měl být tolerantní, kamarádský a otevřený, a to zejména ve svém vztahu k synovi, kdy například jednomu z uvedených mužů pomohla k přátelskému vztahu pánská jízda s vyženěným synem. Text dále uvádí příklad otce, který má dvě dcery vlastní a jednoho nevlastního syna, s nímž si údajně rozumí ze všech dětí nejvíce: „*Jezdíme spolu pod stan, chodíme na fotbal, bavíme se o ženských, zkrátka jsme úžasná dvojka. A nedáme dopustit ani na naše holky.*“ (Ibid., s. 114) Tento otec svými aktivitami podporuje virilitu svého syna, zabývají se spolu činnostmi typicky stereotypně připisovanými mužům.

Článek přináší i tzv. názory odborníků srovnávající přístup rodičů k nevlastním dětem, zde názor PhDr. Jitky Douchové, která tvrdí, že se „*muži s rolí nevlastního rodiče možná vyrovnávají o něco snáze než ženy, nicméně problémy je potkávají také.*“ (Ibid.) Velmi citlivým tématem je podle ní výchova dětí z ženina předchozího vztahu, tyto děti by nový otec měl chválit a nikoli je trestat. V článku se ale nedozvíme, na základě jakých poznatků tato odbornice ke svým závěrům došla. Dále je v posledním odstavci uvedeno: „*Někteří odborníci tvrdí, že s úlohou náhradního rodiče se lépe vyrovnává matka, neboť je jí více vrozen mateřský instinkt. Jiní oponují, že výhodu má otec, který „nerodil“, a tudíž může mít při výchově vlastních a nevlastních potomků větší nadhled.*“⁷ (Ibid., s. 115) Argumentace obou těchto tvrzení vychází z esencialistického názoru, že žena je přirozeně tělesně ale i duševně uzpůsobena k péči o dítě a má k němu pevnější pouto nežli muž. Otec pak v duchu takové logiky chová k dětem po citové stránce méně intenzivní vztah.

⁷ Zde mi není úplně jasné, co konkrétně se myslí tím výrazem „nerodil“ v uvozovkách a jak by měl souviset akt porodu se vztahem rodiče k dítěti. Působí to na mě spíše než vědecké vyjádření odborníků jako vyjádření nejasného pocitu autora podobného tvrzení.

V úplném závěru textu se vyjadřuje další odborník, který má za to, že nezáleží tolik na pohlaví rodiče, jako na povaze nevlastního dítěte, čímžto relativizuje uvedená předchozí tvrzení. Základním poselstvím celého textu v souhrnu je, že pokud se otec chová vstřícně, otevřeně a přátelsky, ulehčí mu to navázání vztahu s nevlastním dítětem.

K článku náleží i fotografie, na níž figuruje žena, muž a dvě děti. Žena drží v rukou malého kojence a muž vyhazuje do vzduchu již odrostlejšího předškoláka. Fotografie tak dobře ilustruje zažitý stereotyp, podle kterého matky mají blíže k dětem kojeneckého věku a otcové dokážou komunikovat až se staršími dětmi.

2.3. Březen

Úvodní článek březnové otcovské rubriky *Tátové nejsou na draka* (Ašenbrennerová, 2010, 10/3, s. 134, 135) se věnuje tomu, zda je či není vhodné, aby otec vyrazil s dítětem na krátkodobý výlet bez matky. Začíná výpověďmi dvou matek, z nichž jedna rozhodně nesouhlasí s tím, aby otec jel s dětmi někam bez jejího dozoru, naopak druhá matka takový pobyt vřele doporučuje. První z nich argumentuje následovně: „*Ani náhodou, ten můj by to v žádném případě nezvládl, děti by nejspíš umřely hlady a určitě by chodily celé dny ve stejných teplákách a mokrých punčocháčích.*“ (Ibid., s. 134)

Poselstvím celého článku je však právě to, že se matky nemají bát, že by se jejich partner nebyl schopen na cca týden o dítě postarat. Ve své argumentaci se autorka článku opírá o výsledky vědeckých výzkumů, které poukazují na důležitost mužského elementu ve výchově dítěte. Celý článek je napsán v duchu genderových stereotypů, kdy otcové mají své specificky otcovské kvality, matky zase kvality typicky mateřské. Článek zároveň apeluje na muže, aby v sobě probudili pečovatelské dovednosti. Podle jednoho z uvedených výzkumů patří k otcovským kladům schopnost být citlivý, trpělivý, všímavý a pozorný. I přes tento apel na muže zůstávají jednotlivé rodičovské praktiky v podstatě rozděleny. Ženy jsou tedy schopny s dítětem dělat určité aktivity, muži zase jiné a jejich role nelze podle článku zaměnit: „*Mateřské a otcovské role nejdou vzájemně nahradit, v ideálním případě by se měly doplňovat.*“ (Ibid., s. 135) Ač se časopis Maminka snaží

apelovat na otce, aby proměnili svůj přístup k dětem, vidíme, jak v člancích zůstává pevně ukotvené tradiční přesvědčení o roli matky a otce v rodině.

Jaká sociální praxe při výchově a péči o dítě v rámci diskursu časopisu Maminka náleží otcům? Autorka pod nadpisem „K čemu je táta“ uvádí: „*Rozhodně nejen k tomu, aby chodil do práce a nosil peníze.*“ (Ibid., s. 134) Jinak řečeno otec má chodit do práce a nosit peníze (soudíc dle užití částice „nejen“), být živitelem rodiny, ale tím jeho povinnosti vůči rodině nekončí. Muž ze své domnělé mužské přirozenosti má dispozice k tomu, aby se s dětmi věnoval zábavě, hrám a sportu. Pozitivně podle článku také působí na citový vývoj dětí.

Mezi otcovským a mateřským přístupem k výchově existuje údajně následující rozdíl: „*Tatínkové mají celkově k dětem volnější vztah než maminka. To se netýká jen péče o kojence a batolata, ale přetrvává to až do dospělosti dětí.*“ (Ibid., s. 135) Autorka článku bohužel blíže nespécifikovala, v čem spočívá ona větší volnost vztahu otce k dítěti, zřejmě pouze poněkud neobratně formulovala své pocity stran výchovy dětí. Domnívám se, že měla na mysli, že primárním rodičem pro dítě je matka, neboť ta je „od přírody“ vybavena k výchově dětí, tak rozhoduje o tom, zda děti pustí či nepustí s otcem na hory, je tou osobou, která zhodnocuje kompetentnost otce být jen s dítětem a nenapáchat na dítěti nějaké nedozírné škody. Vzpomeňme matku ze začátku článku, která dokonce tvrdí, že děti by samy s tatínkem umřely.

V celém článku matka jednoznačně vystupuje jako primární rodič - garant správného vývoje dítěte, ona nastavuje pravidla výchovy a péče o děti tak, aby se ve zdraví dožily dospělosti, otec pak plní funkci jakéhosi doplňku rozvoje dětí, v podstatě takový sváteční bonus. Zatímco matka ve vztahu k dětem vykonává každodenní rutinní „špinavou práci“, snaží se děti vychovávat, vštěpovat jim určitá pravidla a návyky, otec si má své chvíle s dětmi užívat. Díky hrám, zábavě, a zejména překračování mantinelů, které matka nastavila, utužuje svůj vztah s dítětem. Článek cituje jednoho z tatínků radícího, jakým způsobem se připravit na pobyt s dítětem: „*Jinak je nutné připravit si nějaký program, a to nejlépe takový, který popírá maminčiny zákazy – večerní koulování nebo stavění sněhuláka, nemyjeme si pravidelně zuby ani se nekoupeme.*“ (Ibid.)

Z toho vyplývá, že otec je schopen (a je i žádoucí, aby tak činil) krátkodobě se o dítě postarat, ovšem primárním rodičem pro dítě zůstává matka. Za týdenní pobyt se

otci nepodaří dítě takzvaně zkazit, jinými slovy výrazně narušit řád, který výchově dítěte vštěpuje matka: „*Že se nebudou každý večer mýt? No a co, trocha špíny ještě nikoho nezabila. Že bude tatínek krmit svého pětiletého synka na sjezdovce čokoládkou Kinder bueno? Zuby mu za těch pár dnů určitě nevypadají a kalorie spálí na lyžích nebo při sáňkování či jízdě na kole. Že neusíná hned po večerníčku? Nevadí, pokud celý den s tátou dítě dovádělo venku, bude tak unavené, že stejně večer dlouho nevydrží.*“ (Ibid.)

Ve dvou výše uvedených citacích jsou zároveň zmíněny některé konkrétní součásti péče o dítě, kterých otec není příliš schopen: z pohledu matky nedodrжуje stravovací a hygienické návyky (dítě jí sladkosti, nečistí si zuby, chodí pozdě spát), vychází více vstřícně momentálním přáním dítěte, než aby se řídil řekněme vyššími principy výchovy, majícími dětem vštěpovat pravidla.

Co se týče vztahu otce k potomkům jednoho či druhého pohlaví, v článku je zdůrazňováno, že otcové mohou bez problému vycházet jak s dcerami, tak syny. Ovšem s tím, že důležitější roli ve výchově hrají pro chlapce: „*Zejména pak kluci potřebují mít ve výchově mužské vztahové osoby – tátové tak působí konstruktivně na jejich citovou rovnováhu, pocit vlastní hodnoty i na tělesné zdraví.*“ (Ibid.)

Souhrnem v rámci péče o děti existují tedy činnosti, které je schopen lépe vykonávat otec nežli matka, patří mezi ně jednak podpora citového vývoje dítěte, zejména vztahů dítěte k ostatním i k sobě samému (budování sebeúcty dítěte), dále hraní, zábava či sportovní aktivity. V neposlední řadě na otci stojí i role živitele rodiny. Naopak otcové v porovnání s matkami podle tohoto článku méně dbají o zdraví a hygienu dítěte. Máma nabalí tašku s čistým oblečením a většina oblečení se taky čistá vrátí.

Volný čas je pak tématem druhého článku *Já na ten fotbal už nemám čas*. (Traubová, 2010, 10/3 s. 136, 137) Oslovuje matky s tím, že nejen ony se s příchodem potomka musely vzdát času „pro sebe“. Autorka článků uvádí výpovědi tří otců – Petra, Pavla a Karla, kteří měli před tím, než se stali otci mnoho koníčků. Petr „*míval obvykle diář přeplněný k prasknutí – ranní posilovna, práce, polední oběd v restauraci, schůzky s klienty, opět pobyt v práci, večer fotbálek, který občas proložil kulečnickem, a jednou týdně ještě „pánská jízda“ s kamarády v hospodě.*“ (Ibid. 136) Pavel jezdil s kamarády na vodu, hrál šachy, florbal a počítačové hry. Karel býval velký sportovec, praktikoval basketbal,

florbal, hokejbal, plavání, občas posilovnu a horské túry. Aktivity těchto mužů zcela odpovídají stereotypním představám o tom, že muži jsou fyzicky zdatní a baví je sportovat. Ostatně ani v předchozím březnovém článku se nevyskytoval otec, který by nenacházel zálibu v pohybu.

Všichni zmiňovaní otcové popisují, že jim po narození prvního dítěte na jejich koníčky už nezbyvalo tolik času. Petr už se ke svým zálibám nevrátil, o jedné z nich se dokonce vyjadřuje jako o nehodící se k roli otce. Petr narození syna řádně oslavil, přičemž *„Při návštěvě v porodnici ovšem své partnerce svatosvatě slíbil, že tímto s hospodou končí, protože hodlá přijmout roli vzorného otce.“* (Ibid.)

Pavel své aktivity sice omezil, nikoli však zcela přerušil. Ve svém okolí našel další otce, se kterými se schází, aby se společně několik hodin týdně postarali o své potomky a přitom spolu probrali „chlapská“ témata: *„Každou sobotu a neděli společně vyráželi před obědem na nedaleké hřiště, kde miminka uhoupali do sladkého limbu, zatímco probírali životně důležité věci – jako nové hry na PS3, nové počítačové programy, nové kabely a přípojky, filmové novinky na DVD, či sci-fi knihy...“* (Ibid., s. 137) Matky doma mezitím připravovaly oběd. Je třeba zdůraznit, že otcové se svými potomky se takto začali společně scházet teprve *„jakmile děťátka trochu prokoukla a otcové se přestali bát držet je v náručí“*. Stejně jako v předchozím březnovém článku péče o úplně malé děti zůstává plně v kompetenci matky, z textu bohužel nelze vyčíst, co přesně si představit pod tím, že „děťátka trochu prokoukla“ – od jakého věku nebo vývojové fáze dítěte se dá předpokládat, že otec zvládne péči bez matčiny přímé supervize.

Na případu Pavla si také všimněme oddělenosti mužské a ženské sféry. Pavel popisuje, jak se s kamarády i jejich ženami scházejí u přátel, ženy s dětmi se soustředí v jiné místnosti než muži: *Manželky mají v jednom pokoji dámsko-dětskou jízdu a my řešíme vedle svoje klučičí věci.* (Ibid.) Jindy tyto otcové hlídají děti a nechají jít manželky na diskotéku. Primárním rodičem i v tomto případě zůstává matka, od níž si otec dítě jakoby půjčuje a zároveň jí tím pomáhá, aby měla čas například na vaření oběda či návštěvu diskotéky.

Poslední z otců, až neuvěřitelně sportovně založený Karel, po narození první dcery přestal sportovat zcela, protože změnil zaměstnání na více časově náročné, aby mohl více vydělávat a tím lépe plnit svou živitelskou funkci. Zároveň se dle svých slov

domů na přítomnost manželky a dcery těšil. Jakmile Karel přestal sportovat, začal tloustnout, být podrážděný a dětem se vůbec nevěnoval. Nakonec se ke sportu v omezené míře vrátil, některé jeho problémy s tím vyřešily a, o děti se stará v těch případech, kdy matka od dětí odpočívá, aby jí jako primárnímu rodiči ulehčil.

Čeho všeho se souhrnem otec má a nemá vzdát? Jaké praktiky jsou podle časopisu Maminka slučitelné s dobrým otcovstvím? Podle textu článku je to zejména sport, co by měl muž pěstovat – sice ne v takové míře jako před příchodem potomka do rodiny, ale sportu a pohybu by se vzdávat neměl. Ovšem debaty s kamarády na takzvaně chlupatá témata (počítače, technika, fotbal apod.) by si měl nechat na vycházky s kočárkem s ostatními tatínky a nikoli do hospody. V podstatě se jedná o to, že otcové by se podle požadavků z článku měli více zapojovat do sféry soukromé, domácí, a najít si v jejím rámci zábavné naplňující činnosti a zároveň by měli matkám umožňovat více se zapojovat do sféry veřejné, mimo domov (jít na diskotéku například), aby si odpočaly od náročných povinností.

Po otcích se nevyžaduje vykonávání ani rutinních domácích prací ani řekněme „provozní“ péče o dítě: krmení, přebalování, umývání, návštěva u lékaře apod. Matky zde figurují opět v roli primárního rodiče, kdy například při společných návštěvách zůstávají s dětmi v jedné místnosti, o děti se starají celý den, neboť na jejich partnerovi leží finanční zabezpečení rodiny.

2.4. Duben

Dubnový Tatínek přináší opět zповěd' otce Petra Pospíšila, dále tematický článek o tom, jaký je rozdíl mezi tím, když vybírá kočárek muž a když žena. Následují kosmetické tipy pro muže, rozhovor s lékařem a nakonec druhý tematický článek zabývající se problematikou šikany. Pro účel mé práce budu analyzovat dva tematické články. Z hlediska problematiky instituce otcovství ani jeden z nich nepřináší žádné zásadně nové poznatky k analýze, které bych nepodala výše.

První z článků *Potřebujeme náhon na čtyři kola* (Kotábová, 2010, 10/4, s. 134) autorka adresuje ženám, text popisuje dilema při výběru kočárku pro dítě, kdy autorka užívá klasických stereotypů: žena potřebuje, aby byl kočárek estetický, muž se zajímá o technickou stránku výběru, přičemž podle článku při výběru postupuje podobně jako při nákupu auta. Zároveň však má muž ještě jeden požadavek: aby, pokud půjde ven s kočárem on, působil dostatečně maskulinně, jinými slovy kočárek by ideálně neměl mít růžovou barvu. Mezi partnery tak kvůli vybírání kočárku může nastat spor: „*Muži mají jasno, ženy pro samé módní výstřelky často zapomínají, k čemu má kočárek sloužit. Proto cítí potřebu vzít rozhodovací proces do svých rukou a přesně stanovit funkční pravidla, která musí vozítko pro potomka splňovat tak, aby mužské ego bylo uspokojeno nejen tím, jak pěkně to zařídil, vymyslel a zkombinoval, ale kupodivu musí také dobře vypadat. Co když s ním totiž bude vyslán na procházku?*“ (Ibid.) Jak vidíme, článek zobrazuje spíše maskulinitu a femininitu a obvyklé stereotypy s nimi spojené nežli rodičovskou problematiku. Spor o výběr kočárku by nakonec měl skončit kompromisním řešením – vybrat zároveň estetický a funkční model.

Za zmínku k tématu práce stojí snad jen to, že se hned na několika místech textu objevuje vyjádření v tom smyslu, že otec bude s dítětem vyslán na vycházku či nákupy. Z toho vyplývá, že je to matka, která rozhoduje o tom, co se bude dít s dítětem, otec zřejmě není dostatečně iniciativní, aby sám dobrovolně dítě na vycházku vzal. Otec funguje v roli matčina pomocníka.

Článek *Strašák zvaný šikana* otevírá téma mezilidských vztahů. Zabývá se tím, jak vlastně se šikana projevuje a jaká trápení může dětem způsobit. (Vlachová, 2010, 10/4, s. 136) Zde bych spíše než obsah článku zdůraznila tematiku, kterou se zabývá. Vzhledem k tomu, že se nachází v sekci věnované otcům, jedná se o to, čím by se otec měl v rámci své role zabývat: „*Téma, které není a nikdy asi nebude vyhledávané a oblíbené. Nemůžete se u něj smát ani se dobře pobavit. Bohužel je to však tvrdá realita, před kterou bychom neměli zavírat oči.*“ (Ibid.) Otec je tedy chápán zejména jako bavič, ten kdo si s dětmi hraje a zároveň pravděpodobně neřeší každodenní rutinu ohledně dětí. Jsou ovšem případy, kdy se otec zapojit do těch činností, které nejsou zábavné a oblíbené, podle autorky textu musí, zde je uveden případ šikany dítěte. Šikana je vážná věc, zároveň se tak trochu vymyká oné každodenní péči o dítě, se kterou se potýkají

zpravidla matky. Pokud nastane situace, že je dítě šikanováno, je i na otci, aby se zajímal o jeho psychiku.

Autorka článku v textu přímo neoslovuje ani otce ani matky, jedná se, jak již bylo zmíněno, spíše o informativní článek pojednávající o tom, jak probíhá šikana a rady, jak by ji měli oba rodiče řešit. Podstatné pro můj výzkum je pouze to, že článek tak apeluje na muže (ale nejen ty), aby v případě, kdy dojde k šikaně jejich dětí, zakročili, neboť se jedná o vážný problém.

2.5. Květen

V květnové *Mamince* vyšly celkem čtyři články: zpověď otce Petra Pospíšila, tematický článek týkající se kompenzace vlastních nesplněných ambic na dětech, dále rozhovor s odborníky přes stravování a nakonec článek o tom, jak by se měl otec zapojit do péče o novorozence. Z těchto článků zanalyzujeme dva týkající se specifických dimenzí otcovství – jednak článek o ambicích rodičů přenášených na děti a jednak poslední článek o péči otce o čerstvě narozené dítě.

První z těchto dvou článků *Pozor na vlastní nesplněné ambice* (Kotábová, 2010, 10/5, s. 142, 143) nabádá adresáta, aby nepřenášel svá nesplněná přání ohledně koníčků na potomky a nenutil je k činnostem, které nechtějí dělat nebo na ně nemají talent. Adresátem je zde soudě dle užitých tvarů sloves i povahy sdělení otec, ovšem na dvou místech textu se objevují slovesa v ženském tvaru (... *abyste mohla, že jste nevynechala...*). O důvodech užití tohoto tvaru však lze pouze spekulovat, nakolik bylo záměrné. Jistě se nabízí, že autorka užila ženského rodu omylem, neboť má podvědomě v sobě, že o zájmy svých dětí se starají pouze ženy a ty také budou číst text spíše než muži, ovšem pro tuto hypotézu nelze v textu nalézt dostatečnou argumentaci.

Nicméně tam, kde text oslovuje muže, apeluje na ně, aby kriticky zhodnotili, zda koníčky, ke kterým své děti vedou, odpovídají skutečně přáním a dovednostem dítěte nebo se snaží skrze své potomky zrealizovat vlastní sny. Uvádí příklad otce, údajného známého autorky článku, který měl velký sen stát se slavným hokejistou a již od útlého

dětství svého synka sám trénoval. Tato situace otce naprosto zaslepeného vlastními sny a nevnímajícího chlapcovy reálné schopnosti má sloužit v rámci sdělení textu jako negativní odpuzující případ. Autorka popisuje, jak k nim rodina onoho otce přišla na návštěvu, při níž chlapec projevil velký hudební talent a zájem o hru na hudební nástroj: *„Nedalo mi to a zeptala jsem se jeho rodičů, jestli s takovým talentem něco dělají. Maminka mlčela. A ptáte se, co tatínek? Začal vztekle tvrdit, že na takové nesmysly nemá jeho rodina ani náhodou čas, takže není vůbec namístě se o něčem podobném bavit.“* (Ibid.) Otec je vylíčen jako autoritativní „hlava rodiny“ rozhodující o směřování celé rodiny včetně matky a plně prosazující vlastní názor.

Tak by to ovšem, dle textu článku být nemělo, otec by měl více dbát na pocity dítěte samotného: *„Naslouchejte pocitům svého potomka a myslete také na to, že dětství má jen jedno. Opravdu chcete, aby ho váš malý drobeček promarnil tím, že se bude snažit naplnit vaše sny, které ale ani v nejmenším nekorespondují s tím, co si ve skutečnosti přeje sám.“* (Ibid.) Podle tohoto článku tedy otec není v rodině tou osobou, která by měla být jedinou neochvějnou autoritou a nejlépe vědět, co je pro celou rodinu dobré, měl by být chápavý, empatický a respektovat mínění dětí. Otec není neomylný a může leckdy nesprávně vyhodnotit, na co má a nemá jeho potomek nadání. Jedná se zde v podstatě o kritiku jedné z dimenzí tradičního otce, jeho neochvějné autority spojené s určitým emocionálním odstupem od zbytku rodiny.

Autorka ovšem připomíná, že nejen otcové, ale i matky mají sklon promítat své sny na potomky: *„Maminky stejně dobře „vědí“, že pro jejich dcery jsou nejlepší tanečky, baletní průprava a obíhání castingů na dětské reklamy, protože každá maminka chtěla jako malá holčička být baletkou, princeznou, herečkou v televizi, případně vyhrát v nějaké soutěži krásy a stát se miss.“* (Ibid.) Autorka zde nabádá i matky, přičemž je signifikantní, že dle článku matky projektují své představy o koníčcích na dcery a otcové zase na syny. Tyto představy dokonale splňují stereotypní názory na to, jaké záliby by měly mít holčičky (tanečky, předvádění své krásy) a jaké chlapečci (sport), kdy matky podporují femininitu svých dcer a otcové zase maskulinitu svých synů. Podle článku toto není pro dítě žádoucí, neboť takové požadavky na dítě nemusí odpovídat jeho vlastní osobnosti a ono se může cítit nešťastné. Otec by se tak neměl bát podporovat syna v nějaké zálibě typu hra na hudební nástroj, která není typicky „chlapská“.

Druhý článek květnové Maminky, nazvaný *Kdy bude v noci klid* (Ašenbrennerová, 2010, 10/5, s. 139), je adresován primárně mužům, ovšem předpokládá se, že jej budou číst také ženy, neboť v závěru text oslovuje i je. Text se obrací na otce novorozenců a apeluje na ně, aby se účastnili péče o své dítě: *„Pokud si myslíte, že péče o dítě je přece záležitostí čistě ženskou, pak vás musíme zklamat. Podle odborníků má táta, který hned po porodu sdílí všechny povinnosti v péči o dítě (od výměny plenek až po noční vstávání), mnohem větší šanci navázat s miminkem vztah. Už dávno neplatí, že by muži své děti jen tradičně zajišťovali, chránili a trestali a ženy o děti pečovaly, praly, žehlily, uklízely, vařily, šily a tak dále. Časy se mění, pánové. Takže byste své „machistické“ chování měli změnit i vy. Doba si žádá oběti.“* (Ibid.) V této citaci je shrnuto poselství celého článku, tedy to, že by muži měli reflektovat společenské změny, které pronikly do rodinné sféry a projevíly se tím, že otec v jejím rámci ztratil své dosavadní tradiční postavení.

Argumentaci autorka, tak jako je tomu i v jiných článcích, podpírá o názory tzv. odborníků, kteří tvrdí, že muži pečující o svá miminka s nimi navážou intenzivnější vztah. Předpokládá se tedy, že pro současného otce je takový vztah hodnotou, které by chtěl dosáhnout. Autorka v textu používá na poměry časopisu Maminka poměrně militantní rétoriku a nabádá muže, aby se přizpůsobili době a změnili své machistické chování, což znamená, že by muži tak jako ženy pronikly do sféry veřejné a zastávají v ní víceméně stejné role jako muži, měli i muži vykonávat činnosti tradičně ženské. Zároveň v úvodu přináší výčet konkrétních otcovských úkonů spojených s těhotenstvím: účast na předporodních kurzech, porod, přestřihávání pupeční šňůry. Podle toho by měl moderní otec sdílet se svou partnerkou kromě kojení všechny úkony a nadto i chodit do práce a živit rodinu, když je žena s dítětem v domácnosti a celý den o dítě pečuje. Dokonce by otec měl k dítěti i v noci vstávat, i když autorka připouští, že u mužů je z čistě biologických důvodů (hormony) noční vstávání hůře snesitelné.

Závěrem je v textu uvedena i jedna rada pro matky: ty by neměly otcům bránit ve vykonávání výše uvedených činností, hovoří se o tom, že matky mají otcům dovolit zastat ty činnosti, které otec může a zvládne. Podíváme-li se na zvolené lexikum, slovo „dovolit“ zde implikuje to, že přes veškerý bojovný tón celého článku a proklamované rovnostářství co se týče povinností je matka primárním rodičem dítěte a otcí má ony úkony umožnit, tedy ne je s ním například sdílet. Ovšem z jiného úhlu pohledu přináší text apel na matky, které někdy opravdu otcům fakticky brání určité činnosti spojené

s péčí o kojence vykonávat a odrazují je od nich (maternal gatekeeping), protože mají strach, že by je otec nezvládl tak dobře jako ony. Článek se snaží ukázat, že tento strach matek nemá žádné opodstatnění, že péče o děti není čistě ženským úkonem.

2.6. Červen

Šesté číslo Maminky přináší v sekci Tatínek nejprve článek *Tátové v akci*, kde se tři muži vyjadřují k tomu, jakým způsobem se zapojují do péče o děti. Za tím následuje zpověď otce Petra Pospíšila, dále rozhovor s volejbalistou Milanem Hadravou a nakonec článek nazvaný Babička už tady není s tématem úmrtí v rodině.

Ještě před samotnými články obsahuje rubrika jakousi úvodní stranu s přehledem obsahu, kde si lze povšimnout jedné nesrovnalosti - je zde umístěn velký nadpis „*Něco pro muže*“, který jasně implikuje, že adresátem následujících stránek by měl být muž. Ovšem pod tímto nadpisem je umístěna upoutávka na obsah článku s následujícím textem: „*Podle výzkumů prý jen třetina mužů pomáhá svým partnerkám v domácnosti a s dětmi. My jsme takové našli a přinášíme vám jejich tipy, nápady a rady, jak ženám usnadnit život. Inspirujte se a vychovejte si svého muže.*“ (autor neuveden, 2010, 10/6, s. 131) Vzhledem k tomu, že v časopise Maminka za celý ročník nebyla jediná zmínka o tom, že by dítě mohlo být vychováváno párem homosexuálních mužů, je zcela jasné, že adresátem výzvy k výchování si svého muže je žena matka. Již v předchozích analýzách textu je možno setkat se s takovým přístupem - text je na první pohled adresován mužům otcům, ovšem pokud články čteme detailněji, velmi často naopak oslovují ženy.

Spíše než to, že si články ve skutečnosti přečtou ti, kterým je text v prvním plánu adresován, tedy muži, tak celá otcovská sekce působí jako vymezení otcovské instituce, jaká by měla být sociální praxe spojená s otcovstvím. Zde se potvrzuje i to, co bylo zmíněno již v úvodu, a to že formování genderové identity probíhá na bázi vzájemnosti. Žena, abychom užili lexikum z textu časopisu, „vychovává“ muže k tomu, aby zastal některé činnosti, které tradičně zastávají ženy, a tím redefinoval genderovou dimenzi své i její identity.

První článek červnové Maminky *Tátové v akci* (Černá, 2010, 10/6, s. 132 – 134) přináší výpovědi tří otců týkající se činností, kterým se v domácnosti věnují. Je uveden takto: „*Myslíte, že práce se dělí na mužské a ženské? Našli jsme muže, kteří mají odlišný pohled na věc a rozhodně nejsou jediní.*“ V úvodu se tedy proklamuje rovnost žen a mužů co se týká rozdělení domácích prací. Jak již bylo řečeno dříve, velmi často dochází k tomu, že muž sice po stránce ideové s rovným sdílením povinností může souhlasit, ovšem v praxi je to stejně on, kdo zajišťuje rodinu finančně a tráví den mimo domov, žena pak zůstává doma, pečuje o děti a domácnost, takže provádí neplacené práce. Podívejme se, jak je tomu v případě zmíněných tří otců.

Již u prvního z nich v hned první větě nacházíme následující: „*Do výchovy svých dětí se kvůli své profesi zapojují hlavně o víkendu, a to zejména na naší zahradě u domu.*“ A dále čteme: „*Dcera je ještě velmi malá, takže zatím její opatrování nechávám hlavně na manželce.*“ (Ibid., s. 132) Fakticky zapojení tohoto otce spočívá v tom, že o víkendu pečuje o zahradu a děti mu přitom asistují, přičemž starší z nich, svého syna, vybavuje zásadními radami do života: „*Pomocníkem je mi syn, kterého zároveň učím, že na světě to není tak, že jeden den zasadí a druhý hned sklídí.*“ (Ibid.) Podle svých slov se také snaží dětem každý den před spaním číst. Zároveň s dětmi i manželkou jezdí na hory (jak jsme si všimli již dříve, sport nesmí chybět v zálibách téměř žádného z otců). Tento otec se však nezmiňuje, že by prováděl takzvaně domácí práce typu vaření, praní prádla, úklid bytu apod. Vidíme, že v úvodu textu proklamovaná rovnost v přístupu k pracím zde rozhodně nefunguje. Otec narozdíl od tradičního otce patriarchálního má k dětem řekněme intimnější vztah, uvádí, že se synem pojedou pod stan a dětem večer čte, ovšem nezabývá se své živitelské a mentorské role.

Druhý otec začíná svou výpověď takto: „*Znáte to – celodenní starost o dvě malé děti, úklid, vaření a večer žehlení – ženy matky to skutečně nemají jednoduché. (...) Takže když přijdu z práce, celkem legitimně jsou mi děti hozeny na krk.*“ (Ibid., s. 133) Opět se tu setkáváme s klasickým modelem muž živitel – žena v domácnosti, dokonce již v úvodu onen otec provádí výčet prací, které ženy dělají. On konkrétně své děti koupe, přebaluje a zabavuje ve chvílích, kdy s nimi společně vaří, zmiňuje, že vaří jako „běžný chlap“, což spočívá v tom, že nejčastěji dělá maso. Pokud nevaří on, jeho žena připravuje jídla jako salát nebo zeleninová polévka. I na úrovni kulinářské funguje poměrně obvyklá stereotypní představa o tom, že opravdový muž má v oblibě maso, protože maso dodává

tělu energii a sílu, zatímco žena, která dbá na zdraví a přísun vitamínů, preferuje zeleninu.

Oproti prvnímu otci se tento muž zapojil do chodu domácnosti intenzivněji, popisuje, že s dětmi vaří, přičemž domácí vaření bývá stereotypně považováno za ženskou záležitost. Co je ale v obou těchto případech zajímavé, je argumentace, proč by se otec měl o děti starat založená na předpokladu určité reciprocity. První z nich, onen zahradník, říká: „*V budoucnu se hodlám při výchově řídit mottem „komu se nelení, tomu se zelení“*“, druhý z otců, uvádí: „... *za pár let už nebudu vařit já pro ně, ale naopak ony pro nás*“. (Ibid.) Podle obou výpovědí jsou energie a čas otců věnované dětem v podstatě takovou výhodnou investicí do budoucna.

Třetí otec hovoří o svém přístupu k domácím pracím následovně: „*Hodně se dnes mluví o tom, jak moderní muž pomáhá v domácnosti. Podle mě je to celé nesmysl, domácí práce se přece nedělí na mužské a ženské (...)*.“ (Ibid., s. 134) S manželkou mají dvě děti, čekají třetí a do zaměstnání chodí oba. Soudě podle kontextu, ženy předchozích otců jsou obě na mateřské, ovšem je třeba podívat se na věk jejich dětí. Zatímco oba výše zmínění otcové mají mladší dítě ve věku jednoho roku, mladšímu dítěti tohoto otce jsou už roky tři a z textu nelze určit, zda jeho žena, když byly jejich děti v kojeneckém věku, chodila do práce či ne, zda se například střídali na rodičovské dovolené. Je poměrně pravděpodobné, že kdyby tomu tak bylo, otec se v článku na téma zapojení muže do chodu domácnosti a péče o děti o něčem podobném zmíní. S velkou měrou pravděpodobnosti tak můžeme předpokládat, že alespoň na krátký čas zůstávala jeho žena s dětmi doma, zatímco on chodil do práce.

Jediná konkrétní aktivita, o které se tento muž zmiňuje, že ji vykonává, je nákup, který absolvuje i s dětmi, o ostatních pracích se zmiňuje jen obecně, že si je s manželkou rozdělují. K nakupování se vyjadřuje takto: „*Když vidím maminky s miminy v autosedačkách a v ruce vlekoucí balík minerálek, krouším nad tím výjevem hlavou. Normální muž 21. století přece nepřijde domů z práce, nepřevlékne se do trenek a nevyžaduje chlazené pivo a teplý guláš*.“ (Ibid.) Nakupování potravin je přitom činnost, ke které jsou obvykle muži fyzicky lépe uzpůsobeni než ženy, protože toho zkrátka s menší námahou více unesou. Tento otec proklamuje odpor k patriarchálnímu pojetí otcovství, kdy „hlava rodiny“ provádí pouze placené práce mimo domov, nosí domů

peníze a jeho partnerka vykonává domácí neplacené práce a ještě se snaží, aby si muž doma co nejvíce odpočal.

Dle výpovědí zmíněných otců se poslední z nich zapojuje do domácí sféry v největší míře, alespoň tedy podle jeho slov a tvrzení ohledně přístupu k domácím pracím. Těžko soudit, nakolik záměrně, ale tito tři otcové z článku *Tátové v akci* jsou za sebou řazeni tak, že první z nich se nejvíce blíží typu patriarchálního otce, neboť se zapojuje do domácnosti většinou pouze o víkendu, je to typ mentora, který vštěpuje svému synovi poučky do života. Ve druhém případě otec pomáhá své partnerce s některými stereotypně ženskými úkony péče o děti – přebalování, koupání, navíc s asistencí dětí i vaří. Poslední z otců vůbec zpochybňuje ono pomáhání ženě s domácími pracemi, neboť neexistuje racionální důvod pro to, aby tyto práce automaticky náležely ženám, zejména pokud chodí do zaměstnání. Ovšem podle mého názoru se zde jedná o fenomén, který jsem popsala v úvodu, kdy muži proklamují rovnost, sdílení domácích prací a péče o děti, nicméně ve skutečnosti, aniž by si to uvědomovali, pořád praktikují tradiční model rodiny.

Nicméně abych shrnula poselství celého článku, tedy úvodu a jednotlivých výpovědí, mělo by se tu jednat o apel na otce, aby se zapojili do chodu domácnosti a tři příklady, jakým způsobem tak mohou učinit. Ve všech třech případech nalezneme určitý prvek hravosti a kamarádkosti, se kterou otcové přistupují k dětem. Text i fotografie k němu prezentují otce, jak se věnuje modelové činnosti, kterou vykonávají obvykle ženy, a jak mu přitom asistují jeho děti. Z jednotlivých praktik týkajících se domácnosti a dětí jsou zmíněny tyto: péče o zahradu, čtení dětem, koupání, přebalování, vaření a nakupování a v neposlední řadě hraní a zábava. Naopak není zmíněna péče o nejmenší děti typu krmení, rozvíjení dovedností (sezení, mluvení, chození apod.), dále praní, mytí nádobí či úklid domácnosti.

Druhý tematický článek nazvaný *Babička už tady není...* (Ašenbrenerová, 2010, 10/6, s. 139) radí otcům, jak se s ohledem na potomky postavit k úmrtí v rodině. Milosrdná lež či mlčení nejsou podle článku vhodným řešením situace, již v úvodu textu se dočteme: „*Pokud někdo blízký ve vaší rodině zemře, měli byste o tom spolu s dítětem mluvit a pokusit se naslouchat tomu, co dítě říká.*“ (Ibid.) Na otce je kladen požadavek, aby neměl strach z projevování emocí – dětských i svých. Má s dítětem komunikovat o problému, být citlivý, empatický, trpělivý a nezapomínat, že děti přemýšlejí jiným

způsobem, než dospělí. Jde tu o celkový přístup k dětem, kdy by se k nim otec neměl chovat jako k neschopným některé věci pochopit: „*Děti prostě neoblafnete, ať chcete sebevíc. Někdy je pro dítě hrozivé ticho stokrát horší než upřímný rozhovor. „Nebojte se, děti to pochopí“*, říká čtyřicetiletý Martin z Prahy.“ (Ibid.)

Článek tímto nabourává jeden z pilířů tradiční maskulinity, a to, že muži neprojevují své emoce, zejména zármutek, přenechávají je „slabým“ ženám. Vzpomeňme za všechny rčení o tom, že kluci nepláčou. Důvodem pro to, aby se muž choval tak, jak mu článek radí, je, že s popsaným přístupem rodič nejlépe pomůže svému dítěti vyrovnat se se ztrátou někoho, ke komu mělo silné citové pouto. Otec má dle textu na děti působit spíše jako partner, se kterým sdílí svůj svět, než neomylná autorita.

2.7. Červenec

Stejně jako v minulém červnovém čísle, přináší číslo červencové v rubrice Tatínek na úvod texty v podobě výpovědi otců – tentokrát jsou dva a vyjadřují se na téma hraní si s dětmi. Jak jsem již zmiňovala dříve, z významu textu je evidentní, že hraní si, užívání si a zábava jsou jednou z funkcí, které by měl otec ve vztahu k dětem vykonávat. Další z rozměrů otcovství, které vyplynuly z analýzy předchozích textů je i důraz na to, že muž tím, že se stará o dítě a že zároveň pro dítě funguje více v roli partnera než nějakého mentora nebo neomylné autority, neztrácí nic ze své maskulinity: „*Že si velcí chlapi nehrajou? Chyba!*“ (Černá, 2010, 10/7, s. 132, 133) Chlap tedy zůstane chlapem, i když si bude hrát s dětmi.

Následující text, článek *Tati, pojď si hrát!* začíná výpovědí Petra Šimona, otce tříletého syna, který je přes týden pracovní vytížený, takže dle svých slov zvládá ve všední dny pouze koupání a čtení pohádek, vše si ovšem dle svých slov vynahradí o víkendu, kdy si se synem zapáleně hraje s legem a jsou vyrušováni pouze, když je matka volá k obědu. Doma ani nemají televizi, tak Petr Šimon nepropadá neřesti pasivního sledování televize a ve volném čase preferuje aktivní hraní si se synem. V případě tohoto otce se jedná o model rodinného uspořádání, se kterým jsme se setkali v textu Maminky

již víckrát: otec-živitel, přes týden pracovně vytížený, svůj volný čas uzpůsobil tak, že je jeho zábavou věnovat se hraní s dítětem, a zároveň text mlčí o domácích pracích jako praní, uklízení apod.

Druhý otec, Jan Kalina popisuje obdobnou situaci: „*Mé pracovní vytížení mi nedovoluje věnovat se dětem a rodině tak, jak bych si přál. Ale myslím, že takových tatínků je víc. Já jsem pro svoje děti především „snídaňovým a víkendovým“ tátou, ale asi nejvýstižnější přirovnání je táta-hračka.*“ (Ibid. 132) Signifikantní je, že otec si přeje být se svou rodinou, rodina pro něj nepředstavuje zátěž, naopak nachází v trávení času s dětmi zalíbení. Ostatně výpovědi obou otců obsahují následující společný rys – tito muži prohlašují, že netráví s rodinou tolik času, kolik by si přáli, z čehož je zřejmé, že čas strávený s rodinou představuje pro oba důležitou hodnotu. Jan Kalina o tom říká: „*Každý okamžik, který strávím se svou rodinou, mi dodává novou energii pro mou práci. Pamatujte proto i vy na své nejmilejší a dávejte jim co nejvíce lásky, vždyť upřímně, co je na světě krásnější než čirá dětská radost?!*“ (Ibid.) Časopis Maminka prostřednictvím příkladu tohoto muže předkládá svou vizi otcovské instituce, která má (alespoň proklamativně) být oproštěna od dřívějšího patriarchálního odstupu otce od dětí a proniknout do soukromé sféry. Otec by se neměl realizovat pouze vně rodiny, ve sféře veřejné, ale i uvnitř rodiny.

K moderní otcovské instituci podle textu časopisu náleží i to, že otec nechápe rodinu jako přítěž, nesnaží se od ní prchat za jinými aktivitami typu posezení v hospodě nebo sledování televize. Sledování televize je také jednou z praktik, kterou texty časopisu Maminka prezentují, většinou tu bývá pojmáno jako nežádoucí činnost, například v březnovém čísle v článku o trávení volného času otec Karel vypovídá takto: „*Tloustl jsem a byl permanentně podrážděný, se ženou jsme se poměrně dost hádali. Přišel jsem sice z práce hned domů, a nakonec stejně jen ležel u televize a s holkama si ani moc nehrál...*“ (Traubová, 2010, 10/3, s. 136, 137) Také v čísle červnovém ve výše citované pasáži třetí z otců ve své výpovědi kritizuje přístup, kdy otec přijde z práce domů a usadí se k televizi. Otcové by naopak měli trávit svůj nepracovní čas aktivní zábavou s dětmi, text často uvádí, že by otec měl děti vést ke sportu, což platí i v případě Jana Kaliny, který chodí s dětmi již od jejich šesti měsíců do plavání.

Dalším klíčovým fenoménem, který se v analyzovaných textech neobjevuje zdaleka poprvé, je problematika rozdílného přístupu otce k dětem podle jejich pohlaví.

Trojnásobný otec Kalina svůj pohled na praxi s dětmi rozdílného pohlaví popisuje takto: „S Kubíkem a Fífou (Filipem – poznámka autorky) spolu stavíme hrady, továrny a hasičské zbrojnice. S Verunkou pak dovádíme na zahradě, pomáháme mamince s vařením sobotního oběda nebo stavíme domečky pro panenky a Kukyho, ten teď u nás hodně frčí.“ (Černá, 2010, 10/7, s. 133) Své syny otec vede k typicky maskulinním dětským hrám – stavění hradů, továren, s dcerou se věnuje „holčičím“ hrám s panenkami. Tyto hry je vlastně mají připravit pro jejich role v budoucnosti: chlapani budou staviteli a továrníky, dívky maminkami, protože se starají o panenky. Narozdíl od tradičního otce však otec moderní podle Maminky není jen vzorem maskulinity pro svého syna, ale dokáže projevit i vlastnosti tradičně chápané jako femininní, když si hraje s dcerkou s panenkami. V úvodu práce jsme zmiňovali Elisabeth Badinter hovořící o androgynní identitě muže a výše zmíněný model přístupu otce k dětem tomuto odpovídá, alespoň v případě hraní si s dětmi.

Narozdíl od tohoto článku, ze kterého v své podstatě k analýze otcovské instituce nepřibyla žádná nová témata, která by nebyla zmíněna v dřívějších číslech, článek následující *Tátou v každém věku* (Stejskalová, 2010, s. 134, 135) se věnuje tématu v rámci analýzy ještě neotvíranému, totiž tématu pozdního otcovství. Text začíná tímto tvrzením: „Příroda je k ženám „nespravedlivá“. Jejich reprodukční období je narozdíl od mužů poměrně striktně omezeno.“ (Ibid.) Nejprve se zastavme u oné nespravedlivosti přírody – rodičovství je samozřejmě determinováno nejen společensky, ale primárně biologicky, u žen možnost mít děti trvá od puberty až do období přechodu, což představuje v našich podmínkách něco kolem třiceti let. Reprodukční období mužů je delší, a ač se jejich schopnost plodit děti s věkem snižuje, mohou se dočkat potomků i v důchodovém věku. Autorka článku vložila slovo „nespravedlivá“ do uvozovek zřejmě proto, aby poukázala na určitou ambivalenci oné nespravedlnosti, dané fakty ohledně reprodukce nepovažuje až za tak moc nespravedlivé, protože není jednoznačnou výhodou mít děti v pozdním věku. To dokazuje i následující věta: „Jenže, opravdu je jim co závidět?“. Jak vidíme, článek vlastně není adresován mužům, ale ženám. Jeho sdělení lze shrnout takto: pokud ženu opustí její dlouholetý partner a odejde za mladší ženou, se kterou zplodí děti (protože narozdíl od ženy je toho fyzicky schopen) nemusí to být jeho výhoda.

Autorka se vymezuje vůči fenoménu pozdního otcovství, na jednom místě článku je pozdní otcovství slovy citovaného psychologa označeno dokonce za „extravagantní výstřelek“. A autorčina poněkud afektovaná argumentace se opírá o to, že čím je muž starší, tím je také fyzicky méně zdatný a blíže smrti: „*Jenže opravdu si tito pánové uvědomují, že třeba své potomky neuvidí vyrůstat, nepovedou je do školy a o promoci si mohou nechat jen zdát? Co je vede k tomu, aby předávali svou genetickou informaci dál a místo zasloužené pohody si užívali bezesných nocí, starostí s prvními zoubky a další neuvěřitelný zmatek, který s sebou narození dítěte přináší?*“ (Ibid.) Podle tohoto textu otcovství ve věku nad 50 let⁸ přináší více strastí nežli pocitů naplnění. Text dále připomíná náročné období následující bezprostředně po příchodu potomka, kterého se logikou autorky muž dožije, zatímco už se nemusí dočkat oněch milníků života dítěte (růst, škola, promoce), kdy rodič bývá naplněn rodičovskou pýchou nad úspěchy dítěte a dostává se mu pocitu zadostiučinění.

Jak dále vidíme, v důsledku se text nezabývá obecně fenoménem pozdního otcovství, jak by napovídala název *Tátou v každém věku*, ale specifickou situací, kdy muž odejde od rodiny, kterou před léty založil se ženou své generace, a měli děti v jejím reprodukčním věku, protože žena již není schopna mít další děti. Muž se ovšem reprodukovat chce, tak tuto ženu vymění za jinou mladší a pravděpodobně atraktivnější. Hned v prvním odstavci článku autorka píše: „*Mezi celebritami je to poměrně rozšířená móda. Manželku, kterou si pořídili v mládí, kolem padesátky vyměňují za mladší model. Opouštějí své děti-studenty vysokých škol proto, aby doma znovu měnili plenky a chlubili se při procházkách luxusními kočárky, které mohli své nové ratolesti poříditi.*“ (Ibid.) A jaké jsou vlastně podle textu důvody pro to, aby muž založil druhou rodinu?

Nejprve autorka zmiňuje příklad celebrit, politiků a „dalších hvězd“ majících děti po padesátce, který dle jejího názoru funguje následovně: „*Pokud tedy společnost uzná, že se tito VIP chovají vlastně normálně, budou tak chtít jednat i ti, o kterých se v bulváru nepíše.*“ (Ibid.) To je tedy důvod řekněme sociální. Další z důvodů je psychologický a časopis také cituje psychologa Michala Kouckého, který vysvětluje situaci muže ve věku, kdy by se již mohl stát prarodičem. Pokud o takového muže jeví zájem o generaci mladší žena, „*je pak jasné, že velice snadno podlehne volání lásky a pudů a přípravu na roli*

⁸ Konkrétní věkový údaj z článku, kde se mluví o mužích ve věku nad 50 let, či mužích okolo padesátky.

prarodiče velice ochotně vymění za pozici novopečeného tatínka“. (Ibid.) Kromě důvodů společenských, psychologických je ve výše citovaném úryvku jako vysvětlení fenoménu pozdního otcovství uveden i důvod biologický – blíže nespecifikované pudy. Článek zcela opomíjí uvést, že jakékoli odloučení dvou partnerů mívá i jiné klíčové důvody a tím hlavním podle mého názoru jistě není věk ženy a její schopnost reprodukovat se, jak to prezentuje autorka článku.

Vysvětlení psychické situace muže opustivšího původní rodinu pro novou dle Michala Kouckého pokračuje takto: *„Je také fakt, že jejich stávající manželky moc dané situaci nepomohou, protože se naopak do rolí babiček, byť akčních, vžívají poměrně snadno. Jako kdyby nevěděly, že jejich partneři jsou jako malí kluci (a takoví přece odjakživa byli), hrají a zkoumající, takže zestárnout se jim opravdu nechce.“* (Ibid.) Podle tohoto textu se tedy muži oproti ženám hůře vyrovnávají s procesem stárnutí a proměnou role otce za roli prarodiče. Muži si dle Martina Kouckého zachovávají své dětské vlastnosti – hravost a zkoumavost, které realizují snadněji v novém vztahu a v roli otce lépe nežli s původní partnerkou a v roli dědečka.

Po takovémto vysvětlení autorka článku koriguje svá předchozí tvrzení a připouští, že s ohledem na pokročilost lékařské péče se muži dožijí možná i osmdesátilet a uvidí děti ze svého pozdního otcovství vyrůstat, snad i zakládat vlastní rodinu. Připomíná však, co všechno by měl muž ve své otcovské roli v jakémkoli věku plnit: *„Ať už se rozhodnete jakkoliv, vezte, že péče o malé dítě je závazek. Nikoliv čistě finanční, ale především emoční. Být tu pro svého potomka k dispozici, kdykoliv je potřeba, jezdit na výlety na kole, podporovat partnerku, dopřávat jí pravidelný sex...“* (Ibid.) Otec ve věku nad 50 musí zvážit, zda je schopen dostát všech požadavků, které jsou v současnosti na otce kladeny: finanční zajištění rodiny, emoční závazky (blíže nespecifikované), aktivní trávení času s dítětem (sport) a plnění očekávání partnerky. V textu se předpokládá, že muž, který si našel o mnoho let mladší partnerku, ji nalákal na životní rozhled a majetek, kterými prý její současníci nedisponují. Otec v pozdním věku tedy má dbát zejména na to, aby se jeho funkce nezúžila na pouhého živitele, byť nadstandardního. Opět se zde opakuje požadavek aktivního vstupu otce do rodinné sféry.

K článku patří i orámovaný text popisující na příkladu otce se dvěma rodinami proměnu otcovství v průběhu času. Jeho autor, podepsaný jako Milan Šmíd, srovnává svou otcovskou roli ze 70. let a ze současnosti, momentálně očekává příchod potomka.

Běžnou otcovskou praxi spojenou s očekáváním příchodu dítěte a porodem z dob svého mládí, kdy otcové obvykle nepřekročili práh porodnice, popisuje takto: *„Z pohledu dnešních otců jsem byl velmi mladý. Nic jsem nevěděl, nikdo mi nic neřekl, tak jsem jen čekal a věřil v dobrý konec. Přiznám se, že těhotenství jsem vnímal jako přirozenou věc, do které muž příliš nevstupuje, a celý ten zázrak pozoruje tak trochu z povzdálí. (...) Možná jsem se i nějak styděl dát najevo všechno, co jsem třeba i cítil.“* (Ibid.) Před cca třiceti lety bylo dle výpovědi Milana Šmída obvyklé stát se rodičem třeba již kolem dvacítky, budoucí otec se běžně o těhotenství své partnerky příliš nezajímal, protože bylo zcela v kompetenci ženy. Nepředpokládalo se, že by žena s mužem mohla těhotenství nějakým způsobem sdílet, prakticky v rámci prenatalní fáze vývoje dítěte (kromě jeho vzniku) a při porodu nejsou jakékoli aktivity muže vzhledem k dítěti nutně zapotřebí.

S tím kontrastuje to, jak Milan Šmíd líčí svůj současný přístup k těhotenství své partnerky: *„Vnímám každou vteřinu těhotenství. S překvapením zjišťuji, jaké je to nádherné vědět, že v těle mé partnerky se rozvíjí nový život. Pilně studuji články v časopisech o těhotenství, půjčuji si knihy, vzdělávám se ve značkách kočárků a pilně studuji jejich technické parametry. Mám nastudováno, co všechno se děje v ženském těle, jsem přítomen plakání, návalům štěstí, odmítání přiblížit se ke mně na méně než jeden metr (...).“* (Ibid.) Nejvýraznější rozdíl mezi tím, jak prožíval tento otec těhotenství dříve a jak jej prožívá dnes je to, že v současnosti se snaží se svou partnerkou vše sdílet, a dokonce tak činí dobrovolně a s nadšením. V sedmdesátých letech na něj zřejmě ani nebyl kladen požadavek, aby se o těhotenství či porod hlouběji zajímal, těhotenství bylo považováno za součást čistě ženské sféry, do které muž nemá přístup, ať už proto, že o to nestojí on nebo jeho partnerka. Současný muž podle textu článku tedy zasahuje do tradičně ženské sféry, došlo k redefinici mužské identity, a to tím způsobem, jak bylo zmíněno již několikrát výše. V případě nastávajícího otce Milana Šmída je nejmarkantnější rozvinutí citové stránky, empatie, ochoty sdílet s ženou, přiblížení se otce každodennímu intimnímu životu zbytku rodiny. Otázkou zůstává, stejně jako v případě textů podepsaných Petrem Pospíšilem, zda je vůbec jejich reálným autorem podepsaný muž nebo jsou dílem některé z redaktorek a proklamují jejich vlastní požadavky vůči mužům.

2.8. Srpen

V srpnovém čísle časopisu narazíme opět na texty ve formě výpovědi otců ohledně jejich rodičovské praxe, tentokrát je článek zaměřen na muže, kteří se stali otci ve věku 25 let, což je věk, který text charakterizuje jako „mladý“, ostatně název článku zní: *Když má mládí zelenou*. (Černá, 2010, 10/8, s. 134, 135) Muži se v našich kulturně-sociálních podmínkách obvykle stávají otci po třicítce, a tuto praxi reflektuje i časopis: *„I táta po dvacítce si své první dítě dokáže náležitě užít. Trendem dnešní doby tak nemusí být jen otcové s padesátkou na krku.“* (Ibid., s. 134) Připomeneme-li si článek z čísla minulého, ve kterém se hovořilo o otcích v pozdním věku, vyplývá z toho, že stát se otcem novorozeněte je z pohledu textu časopisu neobvyklé stejně v pětadvaceti jako po překročení padesáti let⁹. Jak jsme viděli, pozdní otcovství v pojetí časopisu Maminka je poměrně problematický fenomén a text se k němu nestaví zcela pozitivně. Jak je tomu v případě otcovství okolo pětadvaceti let?

Vzhledem k tomu, že stát se otcem v pětadvaceti není úplně běžné¹⁰, ve svých výpovědích se oba otcové snaží svou životní situaci vysvětlit. První z nich, Lukáš Bolf, říká: *„Kdyby mi bylo osmnáct, bylo by to něco jiného, ale v pětadvaceti mi to přijde celkem přirozené, a to i v dnešní době“*, druhý, Zbyněk Hrdel, vypovídá: *„Vůbec mi nepřijde divné, že mám první dítě brzo, jsem naopak rád, že jsem mladý tatka, aspoň budu mít k Adélce blíž (...)“*. (Ibid.) Všimněme si užitého lexika „nepřijde mi divné“ a „přijde mi přirozené“, kterým se oba otcové snaží ospravedlnit věk, ve kterém se stali otci.

Druhý z otců, Zbyněk Hrdel, popisuje svůj názor na to, jaké má otcovství v pětadvaceti výhody, následovně: *„Jsme mladí a pořád bereme věci s nadhledem. Člověk když stárne, je opatrnější, více se třeba bojí maličností. Ne že bych o malou neměl strach, ale snažím se si to tolik nepřipouštět.“* Dále uvádí, že bude mít ke své dceři blíž, až bude dospívat a řešit problémy spojené s pubertou. Nevýhodou je podle něj to, že jim

⁹ To neodporuje výše uvedené citaci, neboť vyjádření „s padesátkou na krku“ působí spíše hyperbolicky než že by si autorka článku vskutku myslela, že se mužům jejich první dítě rodí až po dosažení padesáti let.

¹⁰ Český statistický úřad nabízí data pouze ohledně věku prvorodiček, věk, kdy se muž stane otcem, úřad neregistruje. Průměrná prvorodička měla v roce 2010 27,6 let, průměrný věk matek byl 29,6 let. Předpokládejme tedy, že vzhledem k tomu, že partner bývá obvykle starší než jeho partnerka, je věk 25 let skutečně pod průměrem. Více viz: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby031411.doc>

s partnerkou přibýly starosti ohledně péče o dítě, ovšem nepocituje to jako zásadní negativum. Rodina je pro něj důležitou hodnotou: „*Necítím ani žádné omezování, je fajn pocit mít vlastní zázemí a starat se o tu SVOU rodinu a něco budovat. S Pétou si navzájem pomáháme a vyhovíme si, jsme jeden druhému velkou oporou.*“ (Ibid., s. 135) Tento otec tedy popisuje svůj celkový přístup k otcovství, neuvádí žádné konkrétní činnosti, kterými se v rámci péče o dvouměsíčního kojence zabývá, jakým způsobem mají s partnerkou rozdělené své role. Rodinu považuje za významnou hodnotu, sám funguje v domácí sféře, jak říká, pomáhá partnerce a chce mít ke své dceři blízko a sdílet její pocity.

Podobně přistupuje k otcovství i Lukáš Bolf, narození své dcery považuje za pozitivní zkušenost: „*Opravdu na našem novém přírůstku vidím jen plusy. Třeba to, když se Natálka naučí něco nového, když se na mě usměje nebo když vidím, jak mi roste před očima.*“ (Ibid.) Má zájem o to, jakým způsobem se jeho dcera vyvíjí, ale zatím vystupuje spíše v roli pozorovatele stejně jako Zbyněk Hrdel. Dokazují to i jejich vyjádření, Lukáš Bolf uvádí, že se jeho život narozením dcerky nijak nezměnil, Zbyněk Hrdel ve výše citovaném textu zmiňuje, že necítí žádné omezování. Pokud by byli aktivně zapojeni do péče o několikaměsíční miminko, jejich život by se jistě zásadně změnil a omezování by pocítili. Péče o jejich dcery je tedy zřejmě z většiny na jejich partnerkách.

K tomuto článku jsou připojeny dvě fotografie oněch otců držících v rukou své dcery – oba působí aktivně a sportovně, mají velké svaly, jsou opálení a oblečení do značkového oděvu. Zde se opět potvrzuje, že otec by se, co do svých zálib, měl věnovat zejména sportu. V analyzovaném materiálu z časopisu nebyl zatím na žádném místě prezentován příklad otce, který by vypadal vyloženě nesportovně, nebo dokonce proklamoval, že nesportuje. Rozhodně zde nenajdeme typ obrýleného intelektuála, na míru inteligence nebo dosažené vzdělání otce text časopisu Maminka žádné nároky neklade.

Druhý článek srpnového čísla nazvaný *20 tipů, jak zvítězit v souboji s mimi* je adresován mužům a představuje 20 rad, které mají muži dát svým partnerkám čerstvým matkám, aby první rok jejich soužití s novorozencem proběhl bez výrazných komplikací. (Potužníková, 2010, s. 136, 137) Ponechme stranou, co konkrétně by měli muži matkám radit, jedná se obecně o rady ohledně fyzické i duševní pohody matky i dítěte. Na tomto článku jsou zajímavé dva momenty: zaprvé fakt, že otec matce vůbec radí ohledně života

kojence a za druhé to, jakým způsobem se nabízenými radami jednoznačně upevňuje pozice matky jako primárního rodiče.

Oba tyto faktory spojuje fakt, že otec má soudíc dle textu od dítěte a od celé situace, kdy do rodiny přibyl nový člen, určitý odstup. Ten dovoluje otci vidět celou náročnou životní situaci jakoby zvnějšku a tudíž může matce radit, jakým způsobem jednat. Sám do péče podle textu nemusí být příliš vtažen, pod radou nazvanou „Zapoj tatínka“ autorka píše: *„Pravda je, že matka bude mít s dítětem vždy výjimečný vztah, ale to neznamená, že by se neměl prosazovat také otec. Naopak. Většina tatínků ráda bere potomky na procházky, do bazénu, čas od času se postará o přebalení, a když po šestém měsíci začne ratolest s příkrmy, mohou pomoci i tam.“* (Ibid.) Podle těchto slov není otec pro své čerstvě narozené dítě zdaleka tak zásadní osobou jako matka, dle kontextu celého článku usuzuji, že důvody, které autorku k podobným tvrzením vedou, jsou důvody biologické: žena devět měsíců nosí dítě v břiše a po jeho narození jej kojí¹¹ a při tom všem důležitou roli zastávají i hormony matky. Otec zůstává o některé momenty zkrátka ochuzen: *„Každým přisátím dítěte k bradavce dostává maminka povel: Jsem tady, mami, vytvoř mlíčko, a snaž se chápat, co ti sdělují svými signály.“* (Ibid.) Dále se například hovoří o tom, že matky mají zvláštní mateřskou intuici a s dítětem je pojí jedinečné a silné pouto vytvořené již v prenatálním období.

Otci takto malého (do jednoho roku života) dítěte nezbyvá než celou situaci kolem matky v roli primárního rodiče a novorozeněte sledovat spíše než do ní aktivně zasahovat a pokud, tak ve formě rad. Do aktivit každodenní údržby dítěte (krmení, přebalování, nákupy s kočárkem...) se pouštět může a nemusí. Také jeho citový vztah k dítěti podle sdělení článku nemůže být natolik výlučný jako vztah s matkou, neboť není založen na biologické bázi a otcové zřejmě i postrádají ony údajné mateřské instinkty.

¹¹ Zde se hodí poznamenat, že v dnešní době existuje na matky, alespoň zde v ČR, poměrně velký nátlak ze strany lékařů, médií a zejména organizace Laktační liga, aby své děti kojily. Tento fakt pak podporuje tezi nepostradatelnosti matky v životě dítěte.

2.9. Září

První článek otcovské sekce Maminky *Být, či nebýt u porodu?* (Černá, 2010, 10/9, s. 132, 133) ze září 2010 pojednává o tématu otce u porodu ve formě dvou výpovědí otců, kteří u porodu svého dítěte společně s manželkou byli. V úvodu článek upozorňuje na společenskou změnu, která nastala, tedy to, že je dnes již běžné, aby otec byl u porodu, a tak to chápou i oba uvedení otcové. Jejich synové přišli na svět s menšími komplikacemi, které oba otcové detailně líčí. Syn prvního z nich musel být vytažen kleštěmi, druhý otec asistoval své ženě u téměř čtyřadvacetihodinového porodu. V případě těchto výpovědí považuji za nejpodstatnější to, že zaprvé poměrně detailně vyjmenovávají všechny procedury okolo porodu, zadruhé projevují, alespoň tedy ve svých výpovědích, velkou míru empatie se svými manželkami. A konečně, jsou rádi, že i přes všechny obtíže mohli u porodu být, i když porod představuje pro všechny zúčastněné náročný a nikterak estetický několikahodinový proces. Ovšem těmto otcům stojí za to tento proces sdílet s partnerkami a být u toho, když jejich dítě přijde na svět, což je obvykle moment, který bývá spojen s intenzivními prožitky.

Oba otcové podle svých výpovědí byli velice dobře teoreticky informováni o průběhu porodu, například Jakub Kostrba popisuje, jak se snažil své ženě pomáhat s dýcháním a zvládáním kontrakcí, Lukáš Jedelský hovoří o jiných relativně intimních detailech, nejen například injekcích či kapačkách, ale i o tom, nakolik byla jeho žena takzvaně „otevřená“. Otcové se snažili, jak jen mohli co nejvíce z porodu se svými manželkami sdílet, Jakub Kostrba říká: *„Myslím, že účast v porodnici je alespoň částečná kompenzace toho, co během těhotenství a porodu zažívá žena. Když je muž u toho, vytvoří se tak větší pouto mezi všemi „zúčastněnými“.* Kdo tam nebyl, nedovede si představit, jak to musí být pro ženu náročné...“ (Ibid.) Jak Jakub Kostrba, tak Lukáš Jedelský našli v průběhu celého procesu porodu své místo a svou roli – jednak podpora partnerky, pomoc (s dýcháním, balením věcí, ...) a jednak i to, že sami zastali některé činnosti, byli u vážení a měření dítěte, pořizovali fotografie, ve chvílích, kdy u dítěte nemohla být žena, protože byla sama ošetřována.

V případě asistence otce u porodu se jedná o prolomení bariéry mezi ženskou a mužskou sférou, dříve bývalo běžné, že se otec porodu vůbec neúčastnil, jednak zřejmě neměl zájem o podobnou podívanou a jednak by k ní zřejmě nebyl ani připuštěn. Dnes

se, alespoň dle textu článku, stal záležitostí jak matky, tak otce a představuje situaci, v níž mají oba rozděleny své role, přičemž otec zde nefiguruje pouze v roli toho, kdo s něčím pomáhá matce, ale má zde i prostor pro činnosti typu focení, asistence u vážení a měření dítěte, přestřihávání pupeční šňůry. Nastávající otcové považují moment porodu za důležitý v jejich životech a mají zájem zúčastnit se jej a nalézt si v rámci takové situace svou vlastní funkci.

Druhý text, jehož analýze se budu v rámci zářijového čísla věnovat, článek *Pozor, rodina v rekonstrukci!* (Potužníková, 2010, s. 138 – 140) se zabývá tématem takzvané nevlastního otcovství, přesněji vztahu muže k dětem své partnerky, které nejsou jeho biologickými dětmi. Na toto téma již byl uveden článek v únorovém čísle, jehož základním sdělením bylo, že chce-li se otec sžít se svým nevlastním dítětem, je třeba, aby byl trpělivý, empatický a komunikativní. Zářijový článek adresovaný stejně jako ten únorový přímo mužům je poměrně obsáhlejší a této tematice se věnuje hlouběji. Autorka se zabývá situací, kdy má bezdětný muž vztah se ženou s dítětem/děťmi z předchozího vztahu a má zájem se svou partnerkou vztah postupně prohlubovat. Článek vznikl s pomocí psychologa a páru, který podobnou situaci zažil.

Autorka zde apeluje na muže, aby předtím než učiní závažná rozhodnutí ohledně svého vztahu s partnerkou s dětmi, kriticky vyhodnotili svou situaci: *„Každý vztah je ve svých počátcích křehká záležitost, a jestliže jsou ve hře také potomci vaší partnerky, jde už do tuhého. Je třeba zvážit všechna pro a proti, uvědomit si, jaký máte vztah k dětem, nakolik jste ochotný změnit svůj život nejen kvůli nové lásce, ale i jejím ratolestem, zda jste schopný se o ně starat, mít je rád a možná čase přijmout za vlastní...“* (Ibid., s. 138) Zde jsou uvedeny základní požadavky na muže, který má v úmyslu navázat vztah s ženou s dítětem, je to zejména ochota změnit svůj každodenní život, schopnost starat se jak o partnerku, tak o její dítě, která je vždy spojena s tím, že se jedinec musí vzdát některých věcí (volný čas, energie) ve prospěch jiného. Což obvykle nebývá tak snadné v případě, že se jedná o biologické děti jiného muže, se kterými navíc tento muž nemá kontakt odjakživa. Navíc takový muž musí počítat s tím, že pro jeho partnerku, alespoň dle textu článku, budou vždy důležitější její děti nežli on.

Pokud se muž po kritické reflexi celé situace rozhodne navázat vztah i s dětmi své partnerky, měl by tento vztah navazovat v bezprostředním a přátelském duchu: *„Hlavně žádné násilí, křečovitě úsměvy! Vše by mělo být přirozené, uvolněné, což záleží hlavně na*

vás, dospělých. Co kdybyste se třeba „náhodou“ jako partnerčin kamarád objevil na hřišti nebo pikniku či návštěvě u vašich společných známých a prostě si s dětmi začal hrát a povídat?“ (Ibid.) Je třeba podotknout, že článek neobsahuje doporučení, jak se stát náhradním otcem těchto dětí, pouze rady, jakým způsobem dosáhnout toho, aby vztah mezi partnerem ženy a jejími dětmi byl co nejharmoničtější. O roli vlastního biologického otce dětí se článek příliš nezmiňuje, pár, s nímž autorka konzultovala tuto problematiku byl v situaci, kdy žena se předtím než potkala tohoto muže starala o svou dceru úplně sama a její nový partner postupně přebíral otcovské funkce a stvrdil tento vztah dokonce oficiálně, neboť po svatbě nechali dceři do rodného listu jako otce zapsat partnera nového. Článek nezmiňuje například varianty, kdy by děti byly ve střídavé péči. Nedává mužům konkrétní rady, do jaké míry se mají chopit činností spojovaných s otcovskou rolí, pouze hovoří o tom, jaký by měl být přístup nového partnera ženy k jejím dětem. Ten by měl být založen na otevřenosti, komunikaci, trpělivosti a respektu k hodnotám i zvykům, jež žena s dětmi má, muž by se naopak neměl chovat autoritářsky.

Vzhledem k tomu, že článek nehovoří přímo o otcovství, o tom, že se někdo stane nevlastním otcem dětí, ale spíše o vztazích mezi blízkými, není pro můj výzkum podstatné dále hlouběji text analyzovat. Článek se v podstatě zabývá více mužem ve specifické životní situaci nežli přímo institucí otcovství, nehovoří se o tom, že by muž na sebe měl vzít otcovskou roli, ať už pojatou jakkoli.

2.10. Říjen

V otcovské sekci přináší říjnová Maminka tři tematické články, zaprvé je to článek *Muži v pokušení* pojednávající o otcích, kteří mají děti z více vztahů, dále třístránkový článek o zooterapii, a nakonec text *Tatínku, jdeme rodit* o mužské předporodní přípravě. První z těchto článků *Muži v pokušení* (Černá, 2010, 10/10, s. 138, 139) je adresován ženám a začíná příběhem, který se dle autorky stal její přítelkyni. Ta údajně navázala vztah s mužem, narodilo se jim dítě a postupně zjišťovala, že je jí muž nevěrný a dokonce si během jejich vztahu pořídil dítě se svou milenkou. Text na tento příběh

nahlíží jako na „smutnou historii“, dále v orámované části uvádí tři příklady známých otců, kteří mají děti s různými partnerkami a uvádí je jako „slavné otce, kteří se netají dětmi z několika vztahů“. Dle užitého lexika „smutný“, „netajit se“ lze soudit, že autorka považuje fenomén takového otcovství s více partnerkami za něco nevhodného, co by nemělo nastat, a naopak podporuje představy o monogamii a o úplné rodině tvořené dvěma partnery a dítětem/děťmi.

Fenomén plození se snaží vysvětlit i biologicky, muž potřebuje k předávání svých genů ženu a naopak, přičemž k tomu, aby se geny předávaly dál, z hlediska biologického stačí pouze dítě zplodit. Ovšem otec, který se zachová takovým způsobem, tzn. jeho otcovství se omezí pouze na funkci dárce spermatu dle textu je hoden zavržení. Jednotlivé strategie, jak se postavit k rodičovství přirovnává autorka k příkladům takových strategií z živočišné říše: *„Tak samcům rypoušů to (opustit samici bezprostředně po spárování, poznámka autorky) údajně problém nedělá. Elegantní albatrosové si pro změnu najdou jednoho „partnera“ a s ním se rovným dílem dělí o všechny rodičovské povinnosti. Čítankový příklad. A o tom, co provádějí samičky kudlanky svým protějškům (i bez samčího úletu), není třeba se rozepisovat.“* (Ibid.) Opět se zaměříme na užití lexikum – nepřilíš vzhledný „rypouš“ versus „elegantní albatros“. Je jasné, že autorka v textu článku preferuje přístup reprezentovaný albatrosem – sdílení rodičovské péče. Rodičovskou péči samozřejmě nemůže stejnou měrou sdílet muž, který má souběžně děti s více partnerkami, nefunguje tak v rámci rodiny ani jako dobrý partner ani jako dobrý rodič.

Následující text, článek o zooterapii, má charakter informativního článku, není zde žádný přímý adresát, text informuje o tom, jakým způsobem mohou rodiče při léčení svých dětí využít zvířata. Jeho umístění do rubriky pro otce znamená, že otcové by se měli zajímat o možnosti, jak postupovat, má-li jejich potomek nějaké zdravotní potíže. Článek hovoří o tom, jaké druhy zvířat se hodí ke konkrétním léčebným účelům, jak léčba probíhá a jaké bývají její výsledky.

Poslední článek *Tatínku, jdeme rodit* (Tomslová, 2010, 10/10, s. 146) přináší opět téma otce u porodu, tentokrát informuje budoucí otce o tom, že je možné využít otcovských předporodních kurzů, aby byli na tuto událost připraveni: *„Děťátko sice za partnerku neporodíte, ale při jeho příchodu na svět se pro ni můžete stát nepostradatelným partákem. Stačí jenom vědět, jak na to! Zatímco ona si už nejspíš*

maluje, jak jí budete láskyplně masírovat bedra při porodních bolestech, dodávat odvalu a otírat zpotené čelo, vy si tajně v koutku hryžete nehty hrůzou z toho, co se na sále asi bude dít.“ (Ibid.) Ač biologický muž není uzpůsoben k tomu, aby dítě přivedl na svět, požaduje se po něm v dnešní době, aby byl u porodu přítomen a stal se jeho organickou součástí. O tomto tématu jsme již pojednali výše v rámci analýzy zářijového čísla. Tento text je spíše zaměřen na to, aby otec neměl z porodu, který samozřejmě představuje pro všechny, kdo se na něm podílejí, náročný proces, obavy. Pokud bude otec dobře připravený a informovaný, bude pro něj dle textu událost porodu pravděpodobně „krásným a obohacujícím zážitkem“.

Co konkrétně takový kurz obnáší, popisuje lektor kurzů Jan Šrogl: *„Během semináře uslyší muži řadu praktických rad zaměřených na roli otce asistujícího při příchodu potomka na svět, na to, jak porod ovlivňuje partnerský vztah, jak se co nejlépe připravit na zrození táty v sobě nebo tipy a rady v péči o kojence. (...) Většinou se zabýváme i popisem mechanismu porodu z medicínského hlediska.*“ (Ibid.) Budoucí otec je díky kurzu informován podobně jako jeho partnerka, jestliže absolvovala porodní kurz pro ženy. Bohužel se z článku nedozvíme, v čem konkrétně jsou mužské porodní kurzy odlišné od těch ženských a jaký charakter mají informace z doporučovaných kurzů. Jak již bylo naznačeno výše, mají podle autorky textu tyto kurzy pomoci nastávajícím otcům, aby neměli z porodu strach, aby byli instruováni, co se děje, a jak se v dané situaci chovat. Navíc budou připraveni i na domácí péči o kojence. Kurzů se účastní pouze muži a navzájem sdílejí své obavy i zkušenosti.

Tento text způsobem, jakým prezentuje předporodní kurzy, po jejichž absolvování se otcové nebudou muset bát porodu, dokonce z něj pravděpodobně budou mít hluboký zážitek a navíc se budou umět postarat o kojence, propaguje připravenost otce na samotný proces porodu. Takže od budoucího otce se očekává nejen „pouhá“ asistence u porodu, ale navíc asistence informovaná, díky níž se porod stane pro nastávajícího otce silným emocionálním prožitkem, o kterém třeba bude i jednou schopen diskutovat s jinými muži. Porod je tak tématem, které ač je poměrně intimní, mohou sdílet muži mezi sebou navzájem.

Podle lektora kurzů jeho kurzisty spojuje odvaha a odpovědnost, což bezesporu jsou vlastnosti, které se běžně od mužů a potažmo otců vyžadují: *„Pokud bych měl hledat jejich společné vlastnosti, byla by to asi odpovědnost a odvaha. Odpovědnost ke své nové*

roli otce, své partnerce i budoucímu dítěti. Odvaha k tomu, sdílet s ostatními muži své případné obavy a nejistotu.“ (Ibid.) Tradičně chápaná maskulinita tedy není narušena tím, když se muž takovýchto kurzů zúčastní. Alespoň dle článku nebude považován za zženštilého nebo divného, že něco podobného absolvoval, ale naopak za odvážného a odpovědného. Tedy určitá odpovědnost za rodinu se neprojevuje pouze tím, že otec rodinu zajišťuje materiálně, ale dokáže sdílet důležité intimní události uvnitř rodiny.

2.11. Listopad

V listopadovém čísle *Maminky* došlo k jedné poměrně vtipné změně – rubrika *Tatínek* integrovala obsah rubriky *Kouzlo domova*, která v časopise vždy následovala za otcovskými tématy. Do rubriky tak přibyla zpověď celebrity Evy Decastelo¹² ohledně jejího těhotenství, dále recepty, články o vybavování domácnosti, kulturní tipy a návody, jak s dětmi vyrábět rukodělné ozdoby. Listopadová *Maminka* se honosí 404 stranami a její zvýšený obsah se projevil i na otcovské sekci. Ta obsahuje kromě výše zmíněného ještě tři články o rodinných financích a pětistránkový text obsahující recenze rodinných vozů. Nechybí ani zpověď otce Petra Pospíšila. Pro účely této práce v listopadovém čísle však paradoxně vzhledem k jejímu obsahu nenalezneme relevantní tematický článek, články vypovídají o otcovské roli v pojetí časopisu *Maminka* více svým tématem, tedy nastolením tématu vhodného pro otce, nežli obsahem, který je většinou čistě informativní.

Abych tato témata zopakovala - na prvním místě je třeba zmínit následující články o financích: *Dovolené s dětmi (ne)jsou dobře placené?*, *Chcete vlastní bydlení?*, *Jak našetřit dětem?*. První článek *Dovolené s dětmi (ne)jsou dobře placené?* (Gola, 2010, 10/11, s. 358, 359) se zabývá tím, za jakých podmínek má žena nárok na mateřskou či rodičovskou podporu, druhý je na téma bydlení a výběru hypotéky a třetí o různých způsobech spoření. Uvedení tohoto tématu v rubrice *Tatínek* implikuje, že by se otec měl

¹² Pro zajímavost Eva Decastelo je manželkou „kreativního ředitele“ vydavatelství Mladá Fronta, které *Maminku* vydává.

zajímat o rodinné finance a vhodné hospodaření s nimi. Nejzajímavější informace pro účely mé práce přináší článek o mateřské/rodičovské, kde v úvodu stojí: „*Jaké podmínky musíte splnit, aby vaše partnerka měla nárok na mateřskou a rodičovský příspěvek? Kdy může při jejich pobírání pracovat?*“ (Ibid.) Zde si všimněme, že úvod článku naprosto automaticky eliminuje možnost odchodu otce na rodičovskou dovolenou, zmiňuje ji v článku pouze dvakrát, i v případě RD hovoří o tom, že peníze dostává matka. A zajímat o tyto peníze by se měl dle textu tří článků otec, i když z textu přímo nevyplývá, že pouze on.

Další ze zmíněných článků, recenze automobilů, ukazuje, že kromě peněz je takové otcovské téma i výběr auta. Což naprosto koresponduje se stereotypy ohledně mužů hovořícími o tom, že muži narozdíl od žen mají v oblibě technické záležitosti.

Ze všech článků speciálně rozšířené rubriky *Tatínek* listopadového čísla tak nakonec přináší nejrelevantnější informace text nadepsaný *Můžu si ještě přidat?*. (Kotábová, 2010, 10/11, s. 374 – 379) Ukazuje spíše než konkrétní recepty rady ohledně dětského jídla. Obecně lze říci, že se zde setkáváme s radami, se kterými bychom se podle mého názoru jistě nesetkali na stránkách časopisu určeného ženám. Text vysvětluje základy pro to, aby byl jedinec schopen dítěti uvařit tak, aby mu jídlo chutnalo a zároveň bylo zdravé. Za všechny uvedme následující příklady: „*Až na ojedinělé výjimky děti milují sladká jídla*“ nebo „*K vařící vodě je ale v žádném případě nepouštějte!*“ (Ibid.) Zde bych opět ráda odkázala na Jane Sunderland, která popisuje diskurs otce jakožto nemotorného pomocníka matky. Ovšem přesto, že možná jednodušeji a méně zkušeně než jejich matky, otcové svým dětem vaří.

2.12. Prosinec

V posledním čísle časopisu *Maminka* z roku 2010 opět najdeme rubriku *Kouzlo domova*, v minulém čísle se tedy jednalo o výjimku. Prosincový *Tatínek* obsahuje následující texty: zpověď Petra Pospíšila, článek *Sportovci tělem i duší* o tom, jak profesionální sportovci vedou své děti k pohybovým aktivitám, dále článek nazvaný *Miláčku, mám tu pro tebe luxusní dárek!* s tématem domácí výpomoci. I prosincové číslo se věnuje fenoménu vztahu muže s dětmi ženy, které má z předchozího vztahu. Rubriku

pak zakončují dvě strany, které mají charakter spíše inzerce nežli článku: *Hračky* obsahující tipy na dárek pro muže a *Vozový park* představující rodinné vozy.

Nejprve se podívejme na článek *Sportovci tělem i duší*. (Černá, 2010, 10/12, s. 140, 141) Představuje výpovědi dvou mužů, profesionálních sportovců k tématu, jakým způsobem vedou své děti ke sportu. Tak jako v předchozích textech, i zde je prezentováno přesvědčení, že by otec měl být sportovně založený a ke sportu vést i své potomky. První z otců, Jiří Polanský, je instruktorem sebeobranných kurzů a svého tříletého syna sám formou hry trénuje, jak sám říká: „*Nejlepší je, když své dítě učíte sportu formou hry.*“ (Ibid., s. 140) Zde se objevují již dříve zmíněné praxe spojené s otcovskou rolí: vedení dětí ke sportu a zároveň výchova v podobě hry. Výpověď druhého otce, Radka Bělohlava, také neobsahuje nic, co by již v rámci analýzy předchozích čísel nebylo zmíněno. Radek Bělohlav je otcem devítileté dcery a pětiletého syna, obě děti se věnují sportu, dcera tenisu a atletice a syn již od tří let stejně jako jeho otec hraje hokej. Jak vidíme, obě děti co do zvoleného sportu nenarušují stereotypní představy o tom, jakým sportům by se měly věnovat – chlapec hraje hokej a dívka trénuje tenis a atletiku. Ke své roli jejich otec dodává: „*Myslím, že je v dnešní době hodně důležité ukázat dětem, že neexistuje jenom počítač a televize.*“ (Ibid.) Děti a potažmo otec, který s nimi tráví volný čas, mají tento čas trávit aktivně a nikoli sezením u televize.

Tématem údržby domácnosti, domácích prací a podobně se zabývá následující článek. Signifikantní je již jeho název *Miláčku, mám tu pro tebe luxusní dárek!* (Ašenbrennerová, 2010, 10/12, s. 142, 143) ilustrovaný fotografií ženy s uklízacími potřebami a tím přímo poukazující na to, jaký dárek zde muži ženám mohou darovat. Text článku je uveden následovně: „*Je vám tak trochu trapně, že své manželce a matce vašich dětí nepomáháte s domácími pracemi? Což o to, třeba byste chtěl, ale nemáte na to vůbec čas.*“ Zde jsou obsaženy pro mou analýzu tři důležité prvky. Zaprvé to, že vykonávání domácích prací je součástí role ženy, nikoli muže, na což poukazuje slovo „pomáhat“, ovšem na druhé straně je zde naznačeno, že by muži mělo být trapně, když se do chodu domácnosti nezapojí vůbec. A za třetí autorka poukazuje na nedostatek času, který muž má zřejmě kvůli tomu, že je pracovní velmi vytížen.

Není nijak překvapující to, že text časopisu *Maminka* chápe domácí práce automaticky jako ženskou záležitost, vždyť v praxi to tak obvykle bývá. Nicméně je zde naznačeno, že muž by měl být tímto faktem zneklidněn, cítit se trapně. Jako řešení nabízí

článek možnost zaplatit paní na úklid. Muž chodí do práce, vydělává peníze a může si placení úklidu dovolit a ulevit tak své ženě, tudíž se v tomto případě jedná o určitou formu sdílení domácích povinností. Otázkou pak ovšem zůstává, zda takový přístup nepodporuje často diskutovanou nerovnost mezi ženami a muži, protože muž sám se domácích prací neúčastní přímo, ale skrze peníze, které si vydělal mimo domácnost v placené práci. Pokud tím, že muž zaplatí jednou, dvakrát týdně úklid, jeho účast na každodenním chodu domácnosti prakticky končí a zbytek prací udělá jeho partnerka, ta se pak může cítit v ponižující pozici.

Jak rozhodnutí přijmout paní na úklid vypadá v praxi? Zde je výpověď muže označeného jako Radek z jižní Moravy: *„Ráno, v poledne, večer, pořád byla unavená... V noci vstávala k malému, i když nekojila, budil se snad pětkrát za noc. Přes den byla ráda, že zvládla uvařit a zajít s kočárkem na procházku. Ne že bych jí vyčítal nebo nadával, že je doma neustále nepořádek, není vyžehleno a na televizi je prach snad už rok, najednou mi bylo manželky líto, že já jí pomáhat nemůžu, tak jsem prostě zavolał do jedné firmy a najal podle jejich výběru paní na úklid.“* (Ibid., s. 143) V tomto případě se jedná o ženu, která je s dítětem v domácnosti a její muž pracuje a pravděpodobně nemá dostatek času na to, aby v domácnosti něco vykonával. Muž situaci partnerky, která je zahlcena každodenními domácími pracemi a péčí o dítě, chápe, nejedná se v jeho případě o autoritativní „hlavu rodiny“, která by po své partnerce vyžadovala dokonalý servis v domácnosti.

Vidíme nicméně, že text nenabízí žádnou alternativu k modelu, kdy se od ženy očekává plnění role rodiče a údržby domácnosti, od muže naopak zajišťování financí pro rodinu. Muž se vyskytuje převážně ve sféře vnější, veřejné, žena (obzvláště v případě, kdy je na MD či RD) naopak zůstává v soukromé domácí sféře. Jedinou výjimku tvoří žena samoživitelka nebo rozvedená žena, kterým článek doporučuje využít služeb tzv. hodinového manžela. Ten zastane práce, na které *„nestačí čas, síla a zručnost“*. (Ibid.) V textu přímo je zmíněno malování, sestavování nábytku, zednické práce a práce na zahradě. To jsou vlastně příklady činností v domácnosti přímo z textu, které jsou chápány jako mužské.

Posledním prosincovým článkem, jemuž budu v rámci své analýzy věnovat pozornost, je článek *„Nejsi můj táta“* (Potužníková, 2010, 10/12, s. 144 – 146), který se snaží poradit mužům v situaci, kdy si za životní partnerku zvolí ženu, která má již děti

z předchozího vztahu. Přibližuje tuto komplikovanou, avšak vzhledem k vysoké míře rozvodovosti v České republice ne neobvyklou životní situaci: „... je to velmi náročná situace. Dokonce do značné míry rozhodující, protože žádná dobrá máma nedá přednost sebelepšímu chlapovi před svými potomky. Vy se tedy – máte-li o ni opravdu zájem – prakticky MUSÍTE sžít s ní i jejími zlatíčky. A už to samotné, ten nenápadný, ale o to vytrvalejší nátlak, není nic příjemného. MUSÍTE přijmout její děti. A ony MUSÍ akceptovat vás.“ (Ibid., s. 144) Citová vazba, která má vzniknout mezi mužem a dětmi jeho partnerky není v tomto případě na rozdíl od biologického otcovství hodnotou sama o sobě, je nutno jí dosáhnout z čistě pragmatického důvodu – aby mohlo dojít k bezproblémovému soužití obou partnerů.

Jak tento prosincový článek, tak stejně zaměřený článek ze září se věnují modelu, kdy muž má partnerku s dětmi z předchozího vztahu. Není zde zmínka například o uspořádání, kdy by muž ucházející se o ženu s dětmi měl sám potomky s jinou partnerkou a žil s nimi nebo o tom, že by jeden z partnerů měl dítě/děti ve střídavé péči. Texty tak kopírují reálné uspořádání rodin po rozchodu partnerů, děti nejčastěji připadají matce, i když i tato situace se postupně mění a stále častěji děti připadají rodičům do střídavé péče. Preference matky jako rodiče je zřejmě způsobena předpokladem, který byl zmíněn i na stránkách *Maminky* v předchozích číslech (a ostatně i v této citaci), a to, že matka má se svými dětmi takzvaně „od přírody“ unikátní vztah a je schopna se o ně lépe postarat ať už se to týká stravování, hygieny, či zdraví. Matka bývá často chápána jako nezastupitelný primární rodič.

Článek v podstatě rozvíjí téma zpracované již v zářijovém čísle a cca polovina informací se shoduje, například požadavek na muže - otčíma, aby byl ve své roli trpělivý, aby nespěchal na sblížení a choval se pokud možno co nejméně oficiálně. Muž by měl být k dětem co nejvíce empatický, i když se k němu budou chovat s odporem: „Ale... věřte, že za každým potenciálním výpadem proti vám je křehká dětská duše, která se bojí. O své místo v rodině, mámu a její city.“ (Ibid.) Dalším podstatným krokem při sblížení je kontakt s biologickým otcem dětí, oba muži by spolu, pokud je to možné, měli vycházet. A stejně jako v případě zářijového čísla text doporučuje mužům, aby se hned nepasovali do role náhradního otce. Zejména se to týká výchovy dětí – neklást na ně příliš brzy vlastní požadavky, které považuje nový muž v rodině za správné.

Ač by pro účely analýzy bylo zajímavé zjistit, v čem přesně pak spočívá kromě biologického faktoru rozdíl mezi otcem takzvaně vlastním a nevlastním, není tento rozdíl v článku zřetelně formulován. Psycholožka Alena Vágnerová k tomu v článku říká: *„Otčím nikdy nebude tátou dítěte v plném slova smyslu, ale může být velmi dobrou náhradou, klidně i prospěšnější pro život jeho a celé rodiny než biologický otec. Ale neměl by určitě usilovat o to, stát se náhradou.“* (Ibid., s. 145) Podle dalšího textu má nový muž v rodině oproti biologickému otci jednu výhodu – nemusí mít tak velký pocit zodpovědnosti. Role vlastního biologického otce spočívá jednak v zplození potomka, dále v odpovědnosti za něj a s tím související výchově, vštěpování hodnot a postojů. Ovšem všimněme si opět, že rady v textu pokrývají jen určité případy a předpokládají například to, že biologický otec se o své děti alespoň trochu zajímá, že je toho vůbec schopen apod.

3. Kategorie

Na základě předchozích analýz jednotlivých čísel loňského ročníku časopisu *Maminka* bude v této kapitole provedena syntéza dílčích poznatků do podoby kategorií. Jednotlivé kategorie vzniknou tím způsobem, že konkrétní sdělení z jednotlivých článků, která jsou si významově podobná, budou v těchto kategoriích spojena. Pro přehled uvádím dvě tabulky, z nichž první prezentuje čísla časopisu, téma článků, jejichž analýza byla výše provedena, k nim pak přidává i jejich název. Poslední sloupec ukazuje na adresáta článku (O-otec. M-matka) v případě, že se na nějakého obrací.

Tab. 1 Přehled témat a adresátů analyzovaných článků časopisu *Maminka*

	Téma	Název článku	Adresát
Leden	Péče otce o nemocné dítě	<i>Táta to zvládne taky</i>	O
Únor	Vztah otce k nevlastním dětem	<i>Svoje potomky miluju víc...</i>	O
Březen	Dovolená otce s dítětem bez přítomnosti matky	<i>Tátové nejsou na draka</i>	O, M
	Volný čas otce	<i>Já na ten fotbal už nemám čas</i>	M
Duben	Výběr kočárku	<i>Potřebujeme náhon na čtyři kola</i>	M
	Šikana dítěte	<i>Strašák zvaný šikana</i>	X
Květen	Přenášení vlastních nesplněných ambic na dítě	<i>Pozor na vlastní nesplněné ambice</i>	O
	Zapojení otce do péče o novorozence	<i>Kdy bude v noci klid?</i>	O, M

Červen	Zapojení tří konkrétních otců do chodu domácnosti	<i>Tátové v akci</i>	X
	Úmrtí prarodiče	<i>Babička už tady není...</i>	O
Červenec	Společné hraní si otce s dítětem	<i>Tati, pojd' si hrát!</i>	X
	Pozdní otcovství	<i>Tátou v každém věku</i>	O, M
Srpen	Otcem v mladém věku	<i>Když má mládí zelenou...</i>	X
	Jak může otec poradit matce kojence	<i>20 tipů, jak zvítězit v souboji s mimi</i>	O
Září	Otec u porodu	<i>Být či nebýt u porodu?</i>	X
	Muž v roli nevlastního otce	<i>Pozor, rodina v rekonstrukci!</i>	O
Říjen	Otec s více rodinami	<i>Muži v pokušení</i>	O
	Příprava O na porod	<i>Tatínku, jdeme rodit</i>	O
Listopad	Finance	<i>Finance, Rozpočet, Kasička</i>	O
	Vaření	<i>Můžu si ještě přidat?</i>	O
Prosinec	Vedení dětí ke sportu	<i>Sportovci tělem i duší</i>	X
	Údržba domácnosti	<i>Miláčku, mám tu pro tebe luxusní dárek!</i>	O
	Muž v roli nevlastního otce	<i>"Nejsi můj táta!"</i>	O

Druhá tabulka prezentuje stručně zpracovaná sdělení obsažená v analyzovaných textech, na základě kterých budou vytvořeny kategorie.

Tab. 2 Sdělení jednotlivých článků týkající se problematiky otcovství

	Název článku	Résumé sdělení článku s ohledem na problematiku otcovství
Leden	<i>Táta to zvládne taky</i>	Otec zvládá krátkodobou samostatnou péči o dítě, ale ne tak dobře a zkušeně jako matka, otec je především zdrojem zábavy, společný čas otce s dítětem má sváteční charakter. Maskulinita otce se může potvrzovat i v rámci péče o dítě, a to i přesto, že otec projevuje emoce.
Únor	<i>Svoje potomky miluju víc...</i>	Muž by měl zastávat vůči "nevlastním" dětem otevřenost, blízkost, partnerství.
Březen	<i>Tátové nejsou na draka</i>	Otec zvládá krátkodobou samostatnou péči o dítě, ale ne tak dobře a zkušeně jako matka, otec spíše zdrojem zábavy, společný čas otce s dítětem má sváteční charakter. Otec vede děti ke sportu.
	<i>Já na ten fotbal už nemám čas</i>	Otec chodí do práce a živí rodinu, děti by měly být jeho koníčkem ve volném čase – zejména mají společně sportovat.
Duben	<i>Potřebujeme náhon na čtyři kola</i>	Otec se zajímá o auta, při výběru kočárku je nejlepší řídit se jak estetickými (matka) tak funkčními (otec) požadavky.
	<i>Strašák zvaný šikana</i>	Otec naslouchá dítěti a zajímá se o jeho problémy přesahující všední problémy.
Květen	<i>Pozor na vlastní nesplněné ambice</i>	Otec vede děti ke sportu, měl by naslouchat dítěti, ve svém přístupu zastávat otevřenost, blízkost, partnerství.

	<i>Kdy bude v noci klid?</i>	Dnešní otec pečuje o dítě a zajímá se o ně více než otcové dříve, otec by měl sdílet s matkou všechny povinnosti v péči o novorozence.
Červen	<i>Tátové v akci</i>	Otec je zdrojem zábavy, společný čas otce s dítětem má sváteční charakter. Dnešní otec pečuje o dítě a zajímá se o ně více než otcové dříve. Chodí do práce a živí rodinu, rád tráví čas s rodinou, která pro něj představuje důležitou hodnotu.
	<i>Babička už tady není...</i>	Otec projevuje emoce, naslouchá dítěti a diskutuje s ním o tématu přesahujícím všední problémy.
Červenec	<i>Tati, pojd' si hrát!</i>	Otec zdrojem zábavy, společný čas otce s dítětem má sváteční charakter, otec rád tráví čas s rodinou.
	<i>Tátou v každém věku</i>	Dnešní otec pečuje o dítě a zajímá se o ně více než otcové dříve, otec chodí do práce a živí rodinu, což ovšem není jeho jediná funkce. Má zvážit, zda ve svém věku zvládne svou roli.
Srpen	<i>Když má mládí zelenou...</i>	Otec rád tráví čas s rodinou, mladý otec si dokáže své otcovství užít.
	<i>20 tipů, jak zvítězit v souboji s mimi</i>	Otec postrádá tzv. mateřské instinkty, jeho role při péči o kojence je spíše pozorovatelská.
Září	<i>Být či nebýt u porodu?</i>	Dnešní otec pečuje o dítě a zajímá se o ně více než otcové dříve, otec má asistovat u porodu a být o jeho průběhu předem teoreticky informován.
	<i>Pozor, rodina v rekonstrukci!</i>	Otec naslouchá dítěti, měl by respektovat názory a přání dítěte, zvláště nevlastního.

Říjen	<i>Muži v pokušení</i>	Otec s více rodinami nemusí dokázat plnohodnotně plnit svou funkci, muž by měl žít v monogamním svazku.
	<i>Tatínku, jdeme rodit</i>	Zodpovědný otec se připravuje na porod svého potomka. Otec projevuje emoce, aniž tím popírá svou maskulinitu.
Listopad	<i>Finance, Rozpočet, Kasička</i>	Otec se stará o rodinné finance.
	<i>Můžu si ještě přidat?</i>	Otec péči (vaření) zvládne, ale ne tak dobře a zkušeně jako matka
Prosinec	<i>Sportovci tělem i duší</i>	Otec vede děti ke sportu a sám aktivně sportuje, v tomto případě profesionálně.
	<i>Miláčku, mám tu pro tebe luxusní dárek!</i>	Otec chodí do práce a živí rodinu, domácí práce při nedostatku času sdílí formou placení výpomoci.
	<i>"Nejsi můj táta!"</i>	Otec naslouchá dítěti, měl by respektovat názory a přání dítěte, zvláště nevlastního a nestavět se do role náhradního otce

3.1. Kategorie

Z výše uvedených témat a analýz jednotlivých čísel jsem na základě významové a tematické podobnosti zkonstruovala následující kategorie, které vysvětlují pojetí otcovské role a konstrukci otcovství vůbec optikou časopisu *Maminka* tak, jak jej obsahuje rubrika *Něco pro muže* zvaná také *Tatínek*. Kategorie nejprve popíšu a poté se pokusím o jejich interpretaci a uvedení do souvislosti s teorií uvedenou v úvodu práce. Jedná se o následující kategorie, jejichž přehled pro lepší orientaci v textu uvádím zde:

1. Otec se v porovnání s matkou zapojuje do péče a výchovy dětí obecně méně intenzivně.

1a) Otec by měl se svou partnerkou co nejvíce sdílet starost o dítě v prenatální fázi vývoje a aktivně a informovaně se účastnit porodu potomka.

1b) Otec by se měl účastnit péče o kojence, i když péče jde matce „od přírody“ lépe.

1c) Otcovská péče v porovnání s péčí mateřskou má spíše sváteční (tzn. nikoli všední) charakter, otec si s dětmi hraje a sportuje.

1d) Otec má blíže k synovi než k dceři, ovšem dokáže zabavit i ji.

2. Otec se vymezuje proti tradičnímu pojetí instituce otcovství, ovšem v praxi se z něj zcela nevymanil.

2a) Otec se nemusí bát, že péčí o dítě, která je tradičně přisuzována ženám, přichází o svou maskulinitu.

2b) Otec má projevovat své city a emoce všeobecně a naslouchat dětem.

2c) Otec do určité míry proniká do soukromé intimní sféry rodiny

3. Otec by měl trávit svůj čas aktivně

4. Muž by měl v případě, kdy má jeho partnerka děti z předchozího vztahu být k dětem co nejvstřícnější, avšak neměl by se snažit o roli náhradního otce

3.1.1. Otec se v porovnání s matkou zapojuje do péče a výchovy dětí obecně méně intenzivně

Již z názvu časopisu a podle toho, že i sekce *Něco pro muže* často obsahuje články adresované ženám, lze odvodit, jakou měrou jsou muži v tomto médiu zabývajícími se rodičovstvím oslovováni a kolik rad či doporučení je jim určeno. Obecně z většiny analyzovaných textů vyplývá, že se ve výchově neangažují tolik jako matka, která vystupuje v roli primárního rodiče. To mívá nejrůznější důvody, za všechny uvedme například to, že žena má intenzivnější kontakt s dítětem již v prenatálním stavu, rodí a po porodu obvykle kojí a stará se o novorozence. Otec mezitím chodí do práce, takže s dítětem netráví tolik času a nezná jeho každodenní zvyky a potřeby. Mezi otcovským a mateřským přístupem k výchově existuje údajně podle březnového čísla rozdíl v tom, že otcové mají k dětem „volnější vztah“ nežli matky.

Jane Sunderland ve svém článku *Bavič dětí, nemotorný pomocník a line manager: diskursy otcovství v textech o rodičovství* shrnuje podobná zjištění do diskursu „Otec na poloviční úvazek/Matka jako primární rodič“. Dodává, že je to model, který v současnosti prezentuje široce dostupná literatura pro rodiče, která je nejčastěji adresována matkám. Případ časopisu *Maminka* její tezi potvrzuje.

3.1.1. a) Otec by měl se svou partnerkou co nejvíce sdílet starost o dítě v prenatální fázi vývoje a aktivně a informovaně se účastnit porodu potomka. Asistenci u porodu považuje za důležitý moment svého života.

Problematice přístupu otce k těhotenství partnerky a k procesu porodu se věnuje hned několik čísel časopisu. V červencové *Mamince* v textu *Tátou v každém věku* ve výpovědi otce Milana Šmída sledujeme, jakým způsobem se liší dnešní diskursem textů časopisu *Maminka* preferovaný přístup otce k těhotenství a porodu oproti přístupu z let sedmdesátých. Dnešní otec považuje za samozřejmé dozvědět se co nejvíce o těhotenství, prožívat emoce svoje i své partnerky. Zářijové dvě výpovědi otců, kteří u porodu svých potomků byli, poukazují na to, že otcové se vzdělávali ohledně průběhu porodu a v jeho rámci si našli i vlastní roli, asistovali u vážení a měření dětí, fotografovali, podporovali partnerku. Oba se porodu účastnili dobrovolně, protože pro ně znamenal důležitý životní zážitek. Říjnový článek dokonce zmiňuje předporodní kurzy pro muže, které otce na porod připravují.

Zde je třeba ještě dodat, že zatímco tradičně býval porod záležitostí čistě ženskou, a to jak v případě účasti tzv. porodní báby, tak posléze i v porodnicích, kam muži nechodili, a potomci byli novopečeným otcům často ukazováni z oken, v dnešní době padla tato bariéra a muži vstoupili do procesu porodu, a jak již bylo zmíněno, stali se organickou součástí významné životní situace. Je evidentní, že diskurs rozvíjený v textech *Maminky* reflektuje do určité míry trend aktivního otcovství, v jehož rámci se otec přímo účastní intimního rodinného života považovaného tradičně za ženskou doménu.

3.1.1. b) Otec by se měl účastnit péče o dítě (a to i v případě kojení), i když péče jde matce „od přírody“ lépe a matka je primárním rodičem dítěte.

Obecně otec směřuje své aktivity k dětem starším, nikoli kojencům, neboť má obavy, zda je schopen o kojence správně pečovat. V srpnovém čísle v článku *20 tipů, jak zvítězit v souboji s mimi* se explicitně hovoří o tom, že otec nemá s dítětem tak intenzivní vztah, neboť nebyl v jiném stavu, nerodil a nekojí. Podle tohoto textu je jedinečnost vztahu matky a kojení založena na biologické bázi, otec prý navíc postrádá takzvané mateřské instinkty, které jsou u žen vyvinuté. Na tomto místě bych připomněla práci Elizabeth Badinter *O mateřské lásce*, která se snaží dokázat, že mateřský instinkt je spíše než vrozenou výbavou každé matky společenským konstruktem. Badinter argumentuje proměnami péče matek o děti od 16. století, kdy matky dávaly své děti do péče kojným, u kterých měly děti takové životní podmínky, že podstatné procento z nich zemřelo. Navzdory tomu matky s takovou praxí neskončily a o jejich další děti se opět staraly kojné.

Otec situaci kolem kojení spíše pozoruje a sám se jí příliš aktivně neúčastní až na občasné vyměnění dětské pleny. Z textů vyplývá, že otec má obavy, zda péči o kojence, kteří skutečně jsou obecně náročnější na péči nežli starší děti, zvládne. Tyto obavy jsou dle mého názoru založeny na sociálně-kulturní bázi, kdy zkrátka není zvykem, aby se otec o kojence intenzivně staral, než na biologické bázi. Jak vidíme, časopis *Maminka* tento obvyklý stereotyp ve svém diskursu reprodukuje a tím jej pomáhá udržovat. Článek z června *Tátové v akci* přináší výpovědi „ze života“, v nichž podle vlastních slov otcové, co se týče úkonů kolem kojení, příležitostně koupou a přebalují, když jim to čas dovolí.

Pouze jediný článek naznačuje, že neexistuje pádný důvod, aby matky pečovaly o svoje děti více nežli jejich otcové. Jedná se o květnový text *Kdy bude v noci klid?*, podle něhož by měl otec sdílet se svou partnerkou (až na kojení) všechny prvky péče o novorozence, ač chodí do práce, měl by k dítěti i v noci vstávat. Autorka však připouští, že u mužů je z čistě biologických důvodů noční vstávání hůře snesitelné, protože postrádají příslušné hormony. Článek klade požadavek, aby partneři rovnoměrně sdíleli péči o děti, neporovnává kvalitu mateřské a otcovské péče.

Matka jednak díky tomu, že jsou jí přisuzovány ony mateřské instinkty, a jednak díky tomu, že otec tráví většinu dne v zaměstnání, zůstává primárním rodičem dítěte. Například v lednovém článku *Táta to zvládne taky* otec pečuje o nemocné dítě v situaci, kdy je jeho partnerka mimo domov, ostatně již slova „taky“ nebo „i“, hojně užívaná v článcích naznačují, že to, co otec může provádět, je vlastně primárně role matky. Pozici matky jako primárního rodiče utvrzuje i březnový článek *Tátové nejsou na draka*, který řeší problém, zda by matky měly své děti pustit na výlet s otcem, implikující, že jsou to ony, kdo je garantem správného vývoje dětí.

Jane Sunderland tento fenomén shrnuje do diskursu „Otec jako nemotorný pomocník matky“. Nemotornost otce se podle psychologického vysvětlení svaluje na nedostatek sebevědomí či nejistotu spíše než by se mluvilo o společenské praxi. Ovšem podle jiných vysvětlení, jak uvádí Sunderland, pramení také z kritiky otcova počínání vůči dítěti ze strany matky (nedělá to tak jak si ona představuje). Tento diskurs zároveň souvisí s ideou mateřských instinktů, s přirozenou takzvanou mateřskou láskou

Tato významově podobná sdělení pouze utvrzují články s tématem vztahu otce k takzvaně nevlastním dětem, které vždy představují ženu jako rodiče, který zůstává po rozchodu partnerů s dětmi. V jednom případě, článku *Svoje potomky miluju víc...* se objevují i otcové, kteří vstupují do vztahu s ženou s dětmi a mají i děti vlastní, ovšem diskurs Maminky zcela mlčí například o případech, kdy by děti vyrůstaly ve střídavé péči a jiných méně obvyklých modelech rodinného uspořádání.

3.1.1. c) Otcovská péče v porovnání s péčí mateřskou má spíše sváteční (tzn. nikoli všední, každodenní) charakter, otec si s dětmi převážně hraje a společně s nimi sportuje.

Ačkoli dle mnoha analyzovaných textů časopisu *Maminka* dnešní otec pečuje o dítě a zajímá se o ně více než otcové dříve, nemá jejich kontakt charakter každodenní nezábavné rutiny. V rámci diskursu rozvíjeného v desátém ročníku tohoto časopisu jsou naprosto exkludovány každodenní praktiky spjaté s rodičovstvím, jako je například

vodění dětí do školy, asistence při plnění domácích úkolů, běžná celodenní příprava jídla pro děti nebo třeba doprovázení k lékaři. Otcovská péče, jak jsem uvedla výše, sice dle zkoumaného diskursu nedosahuje kvalit péče mateřské, ovšem co se týče zábavy pro děti, tu zvládnou naopak lépe otcové, jak ukazuje březnové číslo. V tomto článku se také dočteme, že otcovské a mateřské role nelze vzájemně nahradit, že by se měly v ideálním případě doplňovat, Maminka reprodukuje tradiční esencialistické teze o vzájemné nenahraditelnosti otcovské a mateřské role.

Otec se však o dítě dokáže krátkodobě postarat, jak ukazuje například březnový článek *Tátové nejsou na draka*, a to v případě, kdy jede se svými potomky mimo domov například na hory, ovšem i tehdy stejně jako v případě péče o kojence nedokáže o děti pečovat tak jako matka. Společný čas spolu tráví způsobem, který se odlišuje od času stráveného s matkou, porušují společně rutinní pravidla, například ohledně zdraví – otec nechá děti jíst sladkosti, neobléká je čistě, děti mohou chodit pozdě spát a podobně. V textech časopisu se otec s dětmi věnuje zejména hrám a sportu, v článku *Tati, pojd' si hrát!* jsme viděli příběhy dvou otců, kteří si s dětmi zejména o víkendu, kdy mají čas, intenzivně hrají a baví se stejně dobře jako jejich potomci. Texty časopisu často používají slovo „užívat si“, které charakterizuje společný čas otce a dětí. V jiném článku, *Tátové v akci*, zase otcové společně s dětmi plní určité domácí práce (zahradu, víkendové vaření, nákupy), opět formou hry.

Co se týče sportu, od otce se předpokládá, že by se sám měl věnovat sportovním aktivitám a děti k nim také vést. Připomeňme březnový článek *Já na ten fotbal už nemám čas*, ve kterém každý z otců praktikoval, když byl ještě bezdětný, nejrůznější sporty. Po narození potomků a poté, co potomci dospěli do věku, kdy se s nimi nebáli něco podnikat, začali otcové sportovat i s nimi. V prosincovém článku *Sportovci tělem i duší* jsou přiblíženy příběhy otců - profesionálních sportovců, jejichž děti také aktivně sportují. Otcové jdou tedy svým dětem dobrým příkladem co se týče fyzických aktivit, je ovšem zajímavé, že se to týká jen sportu. Zřejmě to souvisí s tím, o čem budu hovořit níže, a to s uchováním si své maskulinity i v rámci péče o dítě. Sport, a zejména ty, které jsou v *Mamince* zmiňovány (fotbal, hokej, kulečnick, basketbal, posilovna...), jednoznačně maskulinitu muže utužují. Opět bych zde v souladu s analýzou diskursu připomněla prvek zamlčení: texty časopisu v podstatě neprezentují jiné záliby mužů než ty stereotypně maskulinní – sport, technika, hry. Možná by článek o otci, který dejme tomu

společně s dětmi chodí do lesa pozorovat zvěř nebo například vede děti k četbě, případné čtenáře otcovské sekce *Maminky* příliš nenadchl a nemotivoval by je k podobným aktivitám právě kvůli tomu, že by se při nich necítili dostatečně maskulinně.

Jak již bylo zmíněno, charakter zapojení otce do péče o děti není každodenní a rutinní, ovšem pod to nespádají pouze zábavné momenty her a sportu. Časopis *Maminka* otcům připomíná, že v životě dětí jsou i stinné stránky, které je třeba brát vážně, jedná se o články *Strašák zvaný šikana*, *Babička už tady není* a *Když zvířata léčí*. V případě závažných životních událostí (šikana, úmrtí v rodině, nemoc dítěte) by se otec měl účastnit jejich zdárného vyřešení. Podle mého názoru, ač je v člancích vždy zdůrazňován citlivý a partnerský přístup k dětem, výše jmenované články v podstatě opět naznačují tradiční pozici otce jako garanta bezproblémového chodu své rodiny (line managera, jak uvádí Jane Sunderland), kdy je otec účasten na řešení vážných záležitostí členů rodiny.

3.1.1. d) Otec má blíže k synovi než k dceři, ovšem dokáže zabavit i ji.

Pokud bychom se podívali na to, jaký je rozdíl v přístupu otců k dětem různého pohlaví, zjistíme, že otec má bližší vztah k synovi, a to zejména z toho důvodu, že spolu sdílejí „klučičí“ záliby, činnosti typicky stereotypně připisované mužům. Únorový článek uvádí příklad otce, který má dvě dcery vlastní a jednoho nevlastního syna, s nímž si údajně rozumí ze všech dětí nejvíce, protože spolu jezdí pod stan a „baví se o ženských“. V březnovém čísle se dočteme, že chlapci potřebují mít ve svém otci mužský vzor. V květnovém článku *Pozor na vlastní nesplněné ambice* autorka nepřímou uvádí, že otcové vedou své syny k mužským sportům, matky zase své dcery k dívčím koníčkům, například baletu apod.

Ve dvou z článků z celého ročníku nalezneme zmínku o tom, že otcové hrají se svými dcerami jejich „holčičí“ hry. V březnovém čísle v textu *Tátové nejsou na draka* otec pláče spolu se svou dcerou nad rozbitou panenkou či roztrženým plyšovým medvědem, v červencovém zase otec s dcerou pomáhají mamince vařit a staví domečky pro

panenky. Otec v sobě nalézá i femininitu, když je schopen hrát si takovýmto způsobem s holčičkami, Elisabeth Badinter v této souvislosti zmiňuje svůj koncept androgynní lidské bytosti, která střídavě projevuje své mužské i ženské stránky. V případě her s dětmi by se tento koncept dal aplikovat i na sociální praxi prezentovanou v časopise.

3.1.2. Otec se vymezuje proti tradičnímu pojetí instituce otcovství, ovšem v praxi se z něj zcela nevymanil.

Pro tradičního otce industriální společnosti byl typický odstup, autorita a nezájem o děti, otec se realizoval ve své práci ve veřejné sféře. Po návratu do domácnosti očekával večeři a klid na odpočinek. Proti tomuto pojetí otcovství se texty časopisu *Maminka* často vyhrávají, nejradikálněji v květnovém článku *Kdy bude v noci klid?*, ve kterém jeho autorka Ivana Ašenbrennerová apeluje na muže, aby změnil své „machistické“ chování a argumentuje tím, že si doba žádá své oběti. Další příklady přináší článek z červnového čísla *Tátové v akci*, ve kterém jeden z otců uvádí, že považuje za legitimní, když se po návratu z práce stará o děti. Další z nich přímo kritizuje model, kdy otec přijde z práce domů a vyžaduje teplý guláš a studené pivo.

Otec již také nepředstavuje neomylnou autoritu, jak ukazuje květnový článek *Pozor na vlastní nesplněné ambice*. Otec nehraje v rodině roli osoby, která má být jedinou neochvějnou autoritou a má nejlépe vědět, co je pro celou rodinu dobré, z článku naopak vyplývá, že by měl být chápavý a respektovat názory dětí. Otec není ze své podstaty neomylný a může nesprávně vyhodnotit určité životní situace. Text napadá jednu z dimenzí tradičního otce, jeho nezpochybnitelnou autoritu spojenou s citovým odstupem od rodiny. Naopak otec by měl být vůči dětem otevřený, přátelský a jejich vztah by měl být založen na principu partnerství.

Nicméně otec prezentovaný na stránkách *Maminky* stále plní svou roli line managera, i když nechce přijmout patriarchální model a pociťuje odpor k tradiční mužské kultuře, jak jsem uváděla v úvodu v kapitole o současném otcovství. Oproti patriarchálnímu modelu je si muž vědom genderové rovnosti, tomu že žena se vyrovná

muži, ovšem existuje zde zjevná nerovnost mezi tím, zda se vyrovná i otec matce. Míra angažovanosti otců ve výchově spočívá v neposlední řadě v tom, nakolik samy matky otce nechají při výchově a péči participovat, často si svou výlučnou pozici samy chrání, jedná se o tzv. maternal gatekeeping.

Teoretický koncept nového či aktivního otcovství se, jak o tom hovoří Šmídová, zcela neujal. (Šmídová 2008) Jednak muži často nejsou schopni plnit všechny nároky, které jsou na ně kladeny a jednak, jak jsem již uvedla, matky často trvají na své tradiční pozici. Příznačně to ilustruje již několikrát zmiňovaný článek z Maminky, ve kterém se projednává téma, zda mají matky děti pustit nebo nepustit na hory s otcem.

Navíc ženy nezřídka mívají nižší příjem než jejich partneři a je ekonomicky výhodnější, aby zůstaly doma. Často pak dochází k tomu, že mnohé z párů, které věří, že své povinnosti rovnoměrně sdílí, se chová podle tradičních vzorců. Muži často čekají, že budou o pomoc požádáni a v souvislosti s tím si mohou hrát na nekompetentní, čímž dosáhnou toho, že příště už o pomoc požádáni nebudou. Jindy rodině nabízejí takzvané substitutivní nabídky, jako je kutilství, zahradničení, emocionální podpora nebo omezení svých potřeb. (Šmídová 2008: 12, 13).

S tímto se setkáváme například v červnovém článku *Tátové v akci*, kde jeden z otců s dětmi o víkendu zahradničí a další praktikuje víkendové vaření. Články časopisu v souladu s tím, o čem hovoří Šmídová, taktéž apelují na otce, aby poskytoval ostatním členům emocionální oporu, například těhotné partnerce nebo se snažil porozumět dětským emocím. Co se týče omezení vlastních potřeb, v březnovém čísle se uvádí, jak jeden z otců již nechodí do hospody, další museli omezit své sportovní aktivity. Ač je otec více zapojen do chodu rodiny, vidíme, že o rovnosti mateřské a otcovské role nelze hovořit.

3.1.2 a) Otec se nemusí bát, že pění o dítě, která je tradičně přisuzována ženám, přichází o svou maskulinitu.

Je to proto, že maskulinita otce se může potvrzovat i v rámci péče o dítě, jak ukazuje lednový článek *Táta to zvládne taky*, který apeluje na otce, aby se nebáli péče o nemocné dítě. Otec, který se nezalekne nemoci dítěte a nebude ihned shánět partnerku nebo babičky potomka, se ukáže jako odvážný a zodpovědný „chlap“. Odvaha a odpovědnost, stereotypně chápané jako mužské vlastnosti, figurují i v říjnovém článku *Tatínku, jdeme rodit*, kde se projevují konkrétně tím, že otec se dopředu informuje o průběhu porodu, u porodu asistuje, i když se jedná o náročnou situaci. Své zkušenosti i obavy sdílí ve speciálních kurzech pro nastávající otce, jedinými tématy hovorů mužů tedy nemusí být obligátní sporty a technika.

Z tohoto nicméně vyplývá, že muž v roli otce si má svou tradiční maskulinitu ponechat, měl by se chovat jako „chlap“. Časopis *Maminka* tedy reflektuje určité sociální změny, kdy, jak bylo řečeno v úvodu, maskulinita není dnes již chápána v tradičním smyslu a postupně doznává změn. Ovšem tím, že matka neustále hraje roli primárního rodiče, jsou jí přisuzovány mateřské instinkty a schopnost kvalitnější péče o dítě, se pojetí otcovské role v časopise nevymaňuje z esencialismu. Muž si má zachovat své (stereotypně chápané) mužské vlastnosti: fyzická síla (zase sport), odvaha, zájem o techniku (například článek o výběru kočárku), hravost, odpovědnost a v neposlední řadě role živitele rodiny a dá se říci, že si je má specifickou formou své péče spíše utvrzovat nežli přijímat modely chování tradičně považované za ženské. Například již zmiňovanou informovanou asistencí u porodu plní tradiční funkci ochrany rodiny, stará se, aby u porodu vše proběhlo v pořádku.

3.1.2 b) Otec má projevovat své city a emoce všeobecně a naslouchat dětem.

Jednu z charakteristických oproti tradičnímu přístupu muže k rodině, které proběhly, je, jak jsem naznačila již v zastřešující kategorii této podkategorie, přístup otce k emocím, související s proměnou maskulinity. Mezi mužské klady se dnes již neřadí emocionální odstup, nedávání najevo svých pocitů. Mužská důstojnost, alespoň dle analyzovaných textů, projevováním a sdílením emocí neutrpí. Naopak je žádoucí, aby se otec takovým přístupem přiblížil ostatním členům rodiny a začlenil se do jejího intimního života. To znamená, že otec má zájem porozumět dětem (i partnerce), důvodům jejich chování nebo například jejich problémům.

Chování otce, který za každou cenu vede svého syna k hokeji, i když syn projevuje hudební nadání, jak vidíme v článku *Pozor na vlastní nesplněné ambice*, je v textu kritizováno. Muži mají kriticky zhodnotit, zda aktivity, ke kterým své děti vedou, odpovídají skutečně přáním a dovednostem jejich potomků. Otec má respektovat přání dětí a snažit se jim porozumět namísto toho, aby měl za to, že nejlépe ví, co je pro ně dobré. V červnovém textu *Babička už tady není* se objevuje apel na otce, aby se nebáli v případě smutné životní události, jakou je úmrtí prarodiče, projevovat emoce a aby v tom nebránili ani svým dětem. Otec má s dítětem o celé situaci komunikovat, být citlivý, empatický, trpělivý a nezapomínat, že děti přemýšlejí jiným způsobem než dospělí, což ovšem neznamená, že by byly nechápavé. Bude-li muž zastávat tento přístup, pomůže svému dítěti vyrovnat se se ztrátou někoho, koho mělo rádo. Otec tedy má zájem o pocity svých dětí a snaží se, aby tyto pocity byly pokud možno pozitivní.

Zároveň se v rámci diskursu Maminky v tématu emocí objevuje určitá dvojakost: otec má být emocionální podporou matky a i dětí, má být schopen porozumět jejich potřebám a problémům, ovšem diskurs zamlčuje fakt, že otec sám by mohl mít vlastní problémy (například s požadavky spojenými s plněním své role) a mohl by vyžadovat emocionální podporu zbytku rodiny.

3.1.2 c) Otec do určité míry proniká do soukromé intimní sféry rodiny, zároveň však zůstává zachován tradiční model ženy v roli pečovatelky a hospodyně a muže jako živitele rodiny.

S tím, že od otce se dnes již neočekává, že bude vystupovat jako autorita, jediný line manager rodiny a nebude brát v zřetel pocity a názory partnerky i dětí, neboť je nepovažuje za sobě rovné, souvisí i fakt, že otcové se více zapojují do toho, co se děje uvnitř domácnosti. Jak jsem se již zmiňovala, muž se zapojuje do péče o děti, i když ne rovným dílem se svou partnerkou, rád tráví s dětmi čas, zajímá se o jejich názory a pocity. Připomeňme článek *Tátové nejsou na draka*, kde se pokládá otázka, k čemu je táta, na níž si autorka odpovídá, že rozhodně ne jen na to, aby vydělával peníze. Také se snaží sdílet domácí povinnosti, pokud mu to dovolí čas, pokud ne, může je zprostředkovaně sdílet formou financování placené výpomoci. Jeho zapojení do domácnosti – ať už péče o děti či domácí práce, má však nejčastěji formu pomoci partnerce, často se v textech objevuje slovo „pomáhat“ implikující, že určité činnosti nejsou primárně ve sféře otcovské působnosti. Otec pomáhá například s přebalováním a koupáním dětí, o víkendu jde dopoledne s dětmi ven, ovšem často se tak děje jen proto, aby jeho partnerka měla prostor pro vaření oběda.

I přesto, že se současný muž dle časopisu *Maminka* zapojuje do soukromé sféry větší měrou nežli dříve, model, kdy součástí ženské role je péče o děti a domácnost a mužské naopak role živitele rodiny, tím není nijak nabourán. Diskurs časopis *Maminka* exkluduje jakoukoli alternativu tohoto modelu, například jako svého druhu zajímavost či raritu. V případě rodin s malými dětmi se samozřejmě počítá, že je s nimi žena doma a že tam provádí i domácí práce. V článku *Miláčku, mám tu pro tebe luxusní dárek!* se objevuje tentýž předpoklad, když sdílení domácích prací je prezentováno jako dárek (tedy něco navíc) od partnera.

Role otce, ač pojala některé dílčí součásti tradiční role mateřské, v rodině zůstává primárně rolí živitele, i když například v článku *Tátové v akci* nebo *Tati, pojď si hrát!* otcové litují, že nemají více času, který by trávili se svými potomky, protože jim práce sebere mnoho času. Toto zjištění koresponduje s jedním z diskursů uváděných Jane Sunderland v jejím článku – „Matka jako primární rodič/Otec na poloviční úvazek“.

S živitelskou rolí muže souvisí i tradiční role jakéhosi správce rodinných financí, jak napovídají články z listopadového čísla.

3.1.3. Otec by měl trávit svůj volný čas aktivně a s dětmi

Tématu volného času otce od rodiny se nejvíce věnuje článek z března *Já na ten fotbal už nemám čas*, který v podstatě navrhuje otci, aby svůj volný čas trávil s potomky aktivitami, které ho samého baví a zároveň dětem prospívají – samozřejmě jak jinak než sportem. V rámci soukromé sféry spadají do otcovy role aktivity zábavné, které si otec takzvaně užívá. Obecně po narození potomků sice muž nemá tolik volného času jako předtím, nesportuje tolik jako předtím, ovšem sportu, který býval jeho zálibou, a pohybu by se vzdávat neměl. Je možné, aby trávil volný čas s dětmi a zábavnou formou, může se spojit se svými přáteli otci, chodit s nimi i dětmi například na vycházky a zároveň se bavit o takzvaně chlapeckých tématech (počítače, technika, fotbal, auta, ...). Naopak, jak ukazuje text březnového článku, není vhodné, aby otec chodil do hospody nebo ve volném čase seděl u televize.

Na podobné aktivní trávení volného času poukazují i další články, například *Tátové v akci* nebo *Tati, pojd' si hrát!*, které ukazují příklady otců trávících volný čas se svými potomky. Tito otcové prezentují společně strávený čas jako zábavný jak pro ně, tak pro jejich děti. Článek *Tátou v každém věku* s tématem pozdního otcovství radí mužům, kteří by se chtěli stát otci po padesátce, aby se důkladně rozmysleli, zda budou schopni plnit otcovskou roli, přičemž připomínají (alespoň dle časopisu *Maminka*) její důležitou součást – právě aktivní trávení volného času s potomky.

3.1.4. Muž by měl v případě, kdy má jeho partnerka děti z předchozího vztahu být k dětem co nejvstřícnější, avšak neměl by se snažit o roli náhradního otce.

Téma takzvaného nevlastního rodičovství, jak jsem již ukázala, sice nevypovídá přímo o otcovství, ale o situaci, kdy muž naváže vztah se ženou, která má děti z předchozího vztahu. Nicméně i toto téma s otcovstvím souvisí, v článcích *Svoje potomky miluju víc...*, *Pozor, rodina v rekonstrukci!* a „*Nejsi můj táta!*“ se objevují rady, jak se má nový mužský element v rodině chovat. Nevlastní otec má mít přátelský a citlivý přístup, nestane se však otcem na stejné úrovni jako otec biologický, protože nemá zodpovědnost za dítě.

V žádném z textů nenajdeme explicitně vyjádřeno, v čem přesně by se měla role otce biologického lišit od muže, který žije v jedné domácnosti s dětmi své partnerky. Vzhledem k tomu, jak by se podle článků měl muž k dětem chovat, tento rozdíl spočívá zejména v tom, že dětem nevštěpuje své vlastní hodnoty a vzorce chování, zkrátka neplní roli morální autority pro nevlastní děti. Ve výše uvedených článcích jejich autorka vždy připomíná, že otec je pouze jeden, a to otec biologický.

4. Závěr

Primárním a nejobecnějším cílem předkládané diplomové práce bylo zanalyzovat a následně popsat podobu instituce otcovství vytvářenou diskursem časopisu Maminka. Tento v současnosti nejprodávanější časopis s rodičovskou tematikou obsahuje i rubriku Tatínek, na kterou jsem se při analýze soustředila. Zajímalo mne, z jakého důvodu je otcovství v poměru k rubrikám adresovaným ženám – matkám věnovaný malý prostor a existuje-li zde symetrie mezi takto malým prostorem a mírou toho, jak se v praxi otcové zapojují do soukromé rodinné sféry.

V úvodních kapitolách jsem nastínila nejobecnější teoretický rámec analýzy vycházející z konstruktivismu z toho důvodu, že ho považuji za vhodný přístup ke zkoumání instituce z hlediska jejích historických a sociálních aspektů a zároveň zkoumání fenoménů každodenní sociální praxe. Abych tak mohla učinit, uvedla jsem v následujících kapitolách možné podoby instituce otcovství od industriálního věku až po pluralitu modelů otcovství příznačnou pro současnost. V souvislosti s tím jednou z dílčích otázek, které jsem si v úvodu položila, bylo zjistit, zda model otcovství v měsíčníku Maminka odkazuje spíše k modelu tradičního otcovství nebo vstřebává některé prvky otcovství aktivního.

Volba konstruktivistického přístupu ke zkoumanému problému se v průběhu analýzy podle mého názoru ukázala jako vhodná, a to i v kombinaci se zvolenou metodologií analýzy diskursu. Dovolila mi detailní analýzu sociálních praktik spojených s institucí otcovství, zejména dílčích otázek, které jsem prezentovala v úvodu. Na základě konstruktivistické teorie jsem se mimo jiné snažila nalézt odpověď na otázku, které součásti sociální praxe jsou v rámci diskursu rozvíjeného na stránkách Maminky vnímány jako „normální“ nebo „přirozené“ pro instituci otcovství. V tomto mi posloužila analýza diskursu, jejíž součástí je při popisu diskursu reflektovat nejen to, co diskurs obsahuje, ale i fenomény, které se esenciálně pojí k určitým tématům, ovšem z diskursu jsou exkludovány. Často se o nich mlčí i z toho důvodu, že jsou brány za zcela samozřejmé a není zapotřebí se o nich podle autora textů vytvářejících konkrétní diskurs zmiňovat.

K roli otce v rodině podle zjištěných poznatků neodmyslitelně a lze říci i primárně patří role živitele rodiny. Otec bývá v textech explicitně popisován jako ten, kdo tráví

mnoho času v práci, aby vydělával peníze, a rodině se věnuje ve zbývajícím čase. S tím logicky souvisí i další dimenze otcovské instituce prezentované na stránkách Maminky. V kapitole předkládající výsledné kategorie jsou uvedeny další součásti praxe otcovství, jedná se zejména o pomoc matce jako primárnímu rodiči dětí. Analyzovaný diskurs nezmiňuje jakoukoli alternativu k modelu, kdy je matka primárním rodičem dítěte, což má v důsledku zásadní vliv na prezentovanou podobu role otce. V čase, kdy nepracuje, a jsou to zejména večery a víkendy, provádí činnosti jako je koupání dětí nebo jejich občasné přebalení (v případě malých dětí) a hlavně sportovní aktivity. Otec by měl děti vést ke sportu a sám také aktivně sportovat.

Kromě sportu jsou v článcích obsahujících takzvané výpovědi otců zmíněny i aktivity kolem domácnosti, například péče o zahradu, víkendové vaření nebo nakupování, které otec provádí spolu s dětmi. Jakákoli společná činnost otce a dětí je charakterizována jako zábavná, probíhá ve formě hry a zúčastnění si ji „užívají“. V pojetí textů Maminky je to matka, kdo zastává každodenní péči o děti, zatímco čas otce strávený s dětmi má spíše sváteční charakter. Diskurs zároveň mlčí o některých činnostech spjatých s péčí o dítě a domácnost, jako je příprava jídel pro děti, umývání nádobí, vodění dětí do školy či k lékaři. A jiné činnosti jsou samozřejmě brány jako čistě ženské, například uklízení domácnosti. Je zarážející, že diskurs hlouběji nereflektuje téma, které v současnosti zasahuje velkou část rodin, a to je téma rozvodu (resp. rozchodu u nesezdaných párů) a porozvodové péče o děti. Některé texty sice pojednávají o fenoménu takzvaně nevlastního otcovství, nicméně nezmiňují se například o modelu střídavé péče nebo situacích, kdy děti po rozvodu připadnou otci. To pouze upevňuje jednoznačnou pozici matky jako primárního rodiče dětí.

Kromě zaměření se na jednotlivé součásti sociální praxe spojené v rámci diskursu Maminky s institucí otcovství bylo jedním z dílčích cílů charakterizovat tuto instituci z hlediska kulturně-historického, a to v tom ohledu, zda se podobá spíše tradičnímu modelu instituce a do jaké míry vstřebává trendy nového či aktivního otcovství. Na první pohled by se mohlo zdát, že diskurs prezentuje otce jako ty, kteří se aktivně zapojují do chodu rodiny. Otcové mají trávit volný čas s dětmi, přibližovat se jejich vnímání světa i problémům, tedy účastnit se soukromého života rodiny, rozhodně texty neprezentují klasický patriarchální model, kdy otec přijde po práci domů, vyžaduje pořádek v domácnosti, teplou stravu a prostor pro vlastní odpočinek. Otec podle textů chápe

(nebo by chápat měl), že celodenní starost o potomky a domácnost je náročná činnost, do které by se sám měl podle svých možností zapojit.

Na straně druhé však model instituce otcovství zůstává některými svými rozměry tradičně patriarchální. Otec, jak jsem již zmínila v závěru výše, hraje primárně roli živitele. Současně se také nezabývá rolí toho, kdo rodinu chrání, často tím, že je informován o problematice porodu, či péče o kojence, zasvěceně asistuje u těchto činnostech a může v případě nenadálých komplikací zasáhnout svou radou. Jeho zapojení do soukromé rodinné sféry má sváteční charakter oproti každodennímu zapojení matky. S patriarchálním modelem souvisí i další požadavek kladený v textech Maminky na otce, a tím je apel na maskulinitu otce. Mnohé z požadavků, které jsou v článcích na otce kladeny, jsou zdůvodněny tím, že pokud je otcové vyplní, mohou se pak cítit jako „praví chlapi“ nebo hrdinové, protože zvládli určitý úkol.

Tím se dostávám k dalšímu fenoménu příznačnému pro zkoumaný diskurs: všechny analyzované texty jsou napsány ve formě požadavku na to, jak by instituce otcovství měla vypadat, nikoli deskripce určité podoby této instituce. Všimněme si, že mnoho článků je podle užitých gramatických tvarů adresováno ženskému publiku, a tak působí spíše jako rada samotným ženám, co je legitimní po jejich partnerech požadovat. Jak jsem naznačila již v kapitole o kategoriích, texty prezentují, jakým způsobem by se otec měl chovat vůči rodině, diskurs naprosto nereflektuje, že i otec by mohl od ostatních členů rodiny očekávat určité aktivity, například emocionální podporu nebo pomoc s vlastními problémy vyplývajícími z jeho role.

Výše zmíněné závěry mi potvrdily, že pro diplomovou práci byla analýza diskursu vhodně zvolenou metodologií, neboť mi umožnila hlubší analýzu dat a nalezení významových struktur skrytých v textu. Ačkoli by metodologická část práce mohla být zformována exaktnějším způsobem, například některými prvky kritické analýzy diskursu, jak je prezentuje Van Leeuwen v článku *The Representation of Social Actors*, domnívám se, že i s propracovanější metodologií bych došla velmi podobných výsledků. Při srovnání závěrů této práce se závěry několikrát zmiňovaného článku Jane Sunderland, lze vidět, že závěry se ve své podstatě shodují, ač Sunderland použila kromě odlišné metodologie i odlišné zdroje z britského kulturního prostředí.

Pro další zkoumání tématu prezentace otcovské instituce v populárních textech, jako je časopis Maminka by bylo podle mého názoru podnětné provést právě komparaci výsledků podobných analýz (jako je předkládaná analýza nebo analýza Jane Sunderland) z jiného kulturního prostředí, například z nejčtenějších ekvivalentních časopisů vydávaných v jiných státech, například Francie nebo severských států, které jsou považovány za země s velkou měrou ženské emancipace. Pokud bych se chtěla dále věnovat tématu prezentace otcovské instituce v rámci diskursu vytvářeného texty časopisu Maminka, zaměřila bych se na diachronní srovnání modelu otcovské instituce prezentovaného v různých ročnících tohoto časopisu a snažila se popsat, zda a k jakým změnám v jejím chápání došlo.

Dalším způsobem, kterým by bylo možné využít výsledky mé analýzy, by byl empirický výzkum mezi čtenářkami a čtenáři (jsou-li nějakí) časopisu Maminka zaměřený na jejich vnímání obsahu časopisu. Tento výzkum by mohl být veden buďto dotazníkovou metodou a předložit výsledky v podobě čísel nebo naopak kvalitativní metodou například ve formě focus groups či individuálních hloubkových rozhovorů.

5. Použitá literatura a prameny

BADINTER Elisabeth, *YX O mužské identitě*, Praha 2005

BADINTER Elisabeth, *Materská láska*,

BARKER Chris, *Slovník kulturních studií*, Praha 2006

BERGER Peter L., LUCKMANN Thomas, *Sociální konstrukce reality*, Brno 1999

FAFEJTA Martin, *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*, Věrovany 2004

FAFEJTA Martin, *Deinstitucionalizace otcovství – posílení nebo úpadek otcovské role?*, 2011, nevydaný rukopis

GAUNTLETT David, *Media, Gender and Identity*, London 2008

HAŠKOVÁ Hana (ed.), *Rodičovství a bezdětnost ve vybraných časopisech pro ženy a muže*, Praha 2006

HENDL Jan, *Úvod do kvalitativního výzkumu*, Praha 1999

KELLER Jan, *Úvod do sociologie*, Praha 1997

MAŘÍKOVÁ Hana, "Proměna rolí muže a ženy v rodině", In: *Společnost žen a mužů z aspektu gender*, Praha 1999

MAŘÍKOVÁ Hana, *Rodina: proměny mateřství, otcovství a rodičovství*, In: Formánková, Rytířová (ed.), *Abc feminizmu*, Brno 2004

SEDLÁČEK Lukáš, PLESKOVÁ Kateřina, *Aktivní otcovství*, Brno 2008

SUNDERLAND Jane, *Baby Entertainer, Bumbling Assistant and Line Manager: Discourses of Fatherhood in Parentcraft Texts*, *Discourse and Society* 11, 2000, č. 2

ŠMÍDOVÁ Iva (ed.), *Pečovatelská otcovství: zkušenost a genderové vztahy*, Brno 2008

TABERY Paulína, *Reprezentace různých forem rodinného a pracovního života v ženských a mužských časopisech*, Praha 2007

VAN DIJK Teun A., *Discourse as Structure and Process*, London 1997

Internetové zdroje

Www.mf.cz [online]. 2007-2011 [cit. 2011-04-17].
Http://www.mf.cz/produkty/maminka/. Dostupné z WWW:
<http://www.mf.cz/produkty/maminka/>.

Www.lightblue.cz [online]. 2007-2008 [cit. 2011-04-17].
Http://www.lightblue.cz/cs/profil-y-casopisu. Dostupné z WWW:
<http://www.lightblue.cz/cs/profil-y-casopisu>.-.....

Analyzované texty

AŠENBRENEROVÁ Ivana, *Táta to zvládne taky*, In: *Maminka*, 2010, 10, 1, s. 116-117

TRAUBOVÁ Judita, *Svoje potomky miluju víc*, In: *Maminka*, 2010, 10, 2, s. 114-115

AŠENBRENEROVÁ Ivana, *Tátové nejsou na draka*, In: *Maminka*, 2010, 10, 3, s. 134-135

TRAUBOVÁ Judita, *Já na ten fotbal už nemám čas*, In: *Maminka*, 2010, 10, 3, s. 136-137

KOTÁBOVÁ Klára, *Potřebujeme náhon na čtyři kola*, In: *Maminka*, 2010, 10, 4, s. 134

VLACHOVÁ Lenka, *Strašák zvaný šikana*, In: *Maminka*, 2010, 10, 4, s. 139

KOTÁBOVÁ Klára, *Pozor na vlastní nesplněné ambice*, In: *Maminka*, 2010, 10, 5, s. 142-143

AŠENBRENEROVÁ Ivana, *Kdy bude v noci klid*, In: *Maminka*, 2010, 10, 5, s. 147

ČERNÁ Dita, *Tátové v akci*, In: *Maminka*, 2010, 10, 6, s. 132-134

AŠENBRENEROVÁ Ivana, *Babička už tady není...*, In: *Maminka*, 2010, 10, 6, s. 139

ČERNÁ Dita, *Tati, pojď si hrát!*, In: *Maminka*, 2010, 10, 7, s. 132-133

- STEJSKALOVÁ Kamila, *Tátou v každém věku*, In: *Maminka*, 2010, 10, 7, s. 134-135
- ČERNÁ Dita, *Když má mládí zelenou...*, In: *Maminka*, 2010, 10, 8, s. 134-135
- POTUŽNÍKOVÁ Jana, *20 tipů, jak zvítězit v souboji s mimi*, In: *Maminka*, 2010, 10, 8, s. 136-138
- ČERNÁ Dita, *Být, či nebýt u porodu?*, In: *Maminka*, 2010, 10, 9, s. 132-133
- POTUŽNÍKOVÁ Jana, *Pozor, rodina v rekonstrukci!*, In: *Maminka*, 2010, 10, 9, s. 138-140
- ČERNÁ Dita, *Muži v pokušení*, In: *Maminka*, 2010, 10, 10, s. 138-139
- TOMSOVÁ Monika, *Tatínku, jdeme rodit*, In: *Maminka*, 2010, 10, 10, s. 146
- GOLA Petr, *Dovolené s dětmi (ne)jsou dobře placené?!*, In: *Maminka*, 2010, 10, 11, s. 358-359
- KOTÁBOVÁ Klára, *Můžu si ještě přidat?*, In: *Maminka*, 2010, 10, 11, s. 374-379
- ČERNÁ Dita, *Sportovci tělem i duší*, In: *Maminka*, 2010, 10, 12, s. 140-141
- AŠENBRENEROVÁ Ivana, *Miláčku, mám tu pro tebe luxusní dárek!*, In: *Maminka*, 2010, 10, 12, s. 142-144
- POTUŽNÍKOVÁ Jana, *"Nejsi můj táta!"*, In: *Maminka*, 2010, 10, 12, s. 144-146